

**Meerjarenraming
2022 - 2025**

Inhoudsopgave meerjarenraming 2022 - 2025

Inleiding	3
Hoofdstuk 1. Meerjarenprogrammaplan 2022 - 2025	4
Hoofdstuk 2. Beschouwingen bij de meerjarenraming 2022 - 2025	
- A Ontwikkelingen	21
- B Uitgangspunten en normen	23
- C De meerjarenraming 2022 - 2025 in cijfers	25
- D De ontwikkeling van de waterschapsbelastingen	27
- E Weerstandsvermogen	30
- F Risicoparagraaf	32
- G Investeringsprogramma	36
- H Financiering	37
Bijlage	
Meerjareninvesteringschema (MJI) 2022 – 2025	38

Inleiding

Het doel van de meerjarenraming (MJR) is het DB de gelegenheid te geven een begroting voor het volgende jaar op te stellen die aan de door het AB vastgestelde kaders voldoet.

De MJR bestaat uit een beleidsmatig- en een financieel gedeelte. Het beleidsmatige deel is ingedeeld in programma's. In deze programma's zijn de beleidsdoelen, ambities en acties van het waterbeheerprogramma 2022 – 2027 opgenomen.

De ambities van het Coalitieakkoord (2019 – 2023) zijn verwerkt en niet afzonderlijk opgenomen.

Inmiddels is dit de tweede meerjarenraming die wordt opgemaakt tijdens de coronacrisis. Momenteel is het vaccinatieprogramma in gang gezet en zal naar verwachting rond de zomerperiode een groot deel van de bevolking gevaccineerd zijn. De verwachting is dat dan vanaf de zomer ook de economie zo langzamerhand weer een positieve opleving zal laten zien.

Volgens het CPB stijgt het bruto binnenlands product (bbp) in Nederland in 2021 met 2,2%. Na 2021 wordt voor de periode 2022-2025 uitgegaan van een gemiddelde bbp-groei per jaar van 2,0%. Het overgrote deel van de inhaalgroei vindt hierbij al plaats in 2022.

De financiële gevolgen voor ons als waterschap zijn tot nu toe beperkt gebleven. De bedrijven worden nu nog gesteund met diverse steunpakketten waardoor faillissementen nog uitblijven. Bij het wegvallen hiervan is de verwachting dat een deel van de bedrijven alsnog failliet gaat en daardoor ook een stijgend effect zal hebben op de werkloosheid. In de vorige meerjarenraming is hier al rekening mee gehouden en in de huidige meerjarenraming is dit gecontinueerd.

In deze meerjarenraming is evenals in de voorgaande meerjarenraming voorlopig uitgegaan van een extra stijging van het bedrag aan kwijtscheldingen met € 250.000 (10%) voor 2021 en 2022 en een daling van het aantal ve's met 2% (2.700 ve) voor de bedrijven. Daarnaast is in de jaarrekening 2020 een extra bedrag opgenomen voor oninbare belastingdebiteuren van € 200.000 over de openstaande belastingdebiteuren per ultimo 2020.

Leeswijzer

In hoofdstuk 1, het meerjarenprogrammavoorstel, wordt per programma ingegaan op onze visie en de beleidsdoelen. Hierbij is het ontwerp waterbeheerprogramma 2022 – 2027 het vertrekpunt. Aan het slot van de programma's geven we een overzicht van de netto exploitatiekosten per programma voor de meerjarenperiode en een samenvatting van het meerjareninvesteringsprogramma (MJI).

Hoofdstuk 2, van de meerjarenraming, bevat de financiële beschouwingen bij de MJR.

In **paragraaf A** worden de belangrijke ontwikkelingen genoemd waarop de MJR is gebaseerd.

Paragraaf B bevat de financiële uitgangspunten en normen die zijn gehanteerd bij het samenstellen van de MJR. In **paragraaf C** wordt in totalen een overzicht gegeven van de kostenontwikkelingen tot en met 2025. **Paragraaf D** geeft de ontwikkeling van de waterschapsbelastingen weer en de kostenontwikkeling per taak. In **paragraaf E** wordt het weerstandsvermogen behandeld gevolgd door **paragraaf F** de risicoparagraaf. **Paragraaf G** betreft het investeringsprogramma en ten slotte **paragraaf H** de financiering voor de komende jaren.

Als bijlage is het meerjareninvesteringsprogramma (MJI) 2022 – 2025 opgenomen.

In de MJI zijn de verwachte investeringskosten voor het nieuwe beheerprogramma 2022 – 2027 verwerkt.

HOOFDSTUK 1. Meerjarenprogrammplan 2022-2025

Het waterschap heeft als taak te zorgen voor veiligheid, voldoende water en schoon en ecologisch gezond water. In het Waterbeheerprogramma 2022-2027 is voor deze taken aangegeven welke opgaven we hebben, nu en in de toekomst, welke doelen we willen bereiken en op welke wijze we dat willen bereiken. Er zijn strategische keuzes uitgelegd en er zijn inrichtingsmaatregelen beschreven.

Aanvullend op het strategisch beleid en de inrichtingsmaatregelen worden de doelen bereikt door operationeel beheer. Het dagelijks beheer van bijvoorbeeld de stuwen en de gemalen, het beheer en onderhoud, het muskusrattenbeheer, de vergunningverlening en handhaving en het beheer van de zuiveringsinstallaties bepaalt mede het behalen en behouden van de doelen.

Als waterschap hebben wij, naast onze kerntaken, te maken met maatschappelijke ontwikkelingen die invloed hebben op ons werk en waar wij een rol in spelen. Deze ontwikkelingen en opgaven behoren niet direct tot onze kerntaken, maar kunnen invloed hebben op hoe wij onze kerntaken uitvoeren en op het behalen van onze doelen en opgaven.

Dit hoofdstuk met daarin het meerjarenprogrammplan geeft onze beleidsopgaven (acties) voor de komende jaren weer. De thematische indeling van het waterbeheerprogramma volgen we hierbij. De nummering is gelijk aan het waterbeheerprogramma.

Eerst worden per programma onze ambitie en beleidsdoelen in de periode 2022-2027 weergegeven. Dit komt overeen met het waterbeheerprogramma. Zie hiervoor de hoofdstukken 5 tot en met 11 van het waterbeheerprogramma. In een doelenboom per programma staan de diverse subdoelen in relatie tot het bovenliggende doel opgenomen. Vervolgens zijn per programma de ingekaderde opgaven en maatregelen (de acties) opgesomd.

Om de continuïteit te waarborgen wordt in de meerjarenraming en de begroting gewerkt met drie vaste programma's: veiligheid, watersystemen en organisatie. De thema's uit het waterbeheerprogramma worden - in financiële zin - in deze programma's verwerkt. Hierbij is onderscheid gemaakt in de te bereiken doelen en de wijze waarop wij hieraan invulling geven. Bij de begroting 2022 zal per actiepoint worden aangegeven wat we concreet in het begrotingsjaar gaan doen om het actiepoint te realiseren.

In tabelvorm:

Programmabegroting	Waterbeheerprogramma 2022-2027
Veiligheid	H5 Deltaplan Waterveiligheid
Watersystemen	H6 Deltaplan Zoetwater H7 Europese Kaderrichtlijn Water H8 Deltaplan Ruimtelijke adaptatie H9 Integraal Beheer
Organisatie	H10 Water en maatschappij H11 Organisatie

In het waterbeheerprogramma zijn in het thema organisatie geen maatregelen opgenomen. Jaarlijks wordt via de paragraaf bedrijfsvoering in de begroting ingegaan op de ontwikkeling van de organisatiedoelen.

De te nemen maatregelen in deze meerjarenperiode zijn in tabelvorm per thema weergegeven. Door met kleuren te werken geven we indicatief aan in welke fase de uitvoering van een maatregel zit.

Toelichting gebruikte kleuren:

	Vorbereiding
	Uitvoering
	Afronding / gereed
	Doorlopend

Een aantal maatregelen van het waterbeheerprogramma 2016 – 2021 is nog niet afgerond in 2021 en staan daarom afzonderlijk bij de thema's vermeld.

Programma Waterveiligheid

Het leven in een deltagebied als Nederland vraagt om bescherming tegen het water en de hieraan verbonden gevaren voor mens, dier en goed. Veiligheid voor de mens staat dan ook voorop; altijd en overal. Waterveiligheid is een wettelijke kerntaak van het waterschap. Om een veilige situatie te bereiken, kijken we naar verschillende maatregelen (meerlaagsveiligheid). Voorop staat de preventie van overstroming door het op sterkte houden van de zeedijk en boezemkaden (laag één). Maar door ook te kijken naar maatregelen in de ruimtelijke inrichting zijn beperkingen van gevolgschade mogelijk als het een keer mis gaat (laag twee). Hierbij denken we bijvoorbeeld aan het voorkomen van nieuwe bebouwing in overstromingsgevoelig gebied, het beschermen van kwetsbare gebouwen en het op hoogte brengen van vluchtroutes. Tot slot zijn er de maatregelen in de rampenbeheersing, zoals goede calamiteiten- en evacuatieplannen (laag drie).

Het programma veiligheid omvat alleen het thema Deltaplan Veiligheid

Thema Deltaplan Veiligheid (H 5 WBP)

Doel

Levensbedreigende situaties voor mensen mogen niet plaatsvinden; voor dieren proberen we die zoveel mogelijk te voorkomen. Materiële schade proberen we tot een minimum te beperken.

Ambitie 2022-2027

In 2027 zijn we begonnen aan de uitvoeringsmaatregelen voor de verbetering van de zeedijk. Daarbij werken we met veel partijen samen om integrale oplossingen te bedenken voor de inrichting van de zeedijk.

Voor de veiligheid van de boezem is het Masterplan Kaden afgerond en is 1,7 miljoen extra m³ berging voor de Eemskanaal-Dollardboezem (EKDB) ingericht. We hebben de stabiliteit van onze boezemkeringen door middel van een formele toetsing in beeld gebracht en de urgente trajecten verbeterd. Deze keringen worden periodiek getoetst, waarna afgekeurde trajecten voor de volgende toetsronde worden opgepakt. Met beheermaatregelen zorgen we dat de situatie permanent veilig is. Naast de zorg voor de keringen betekent dit dat we (regen)water waar het kan bovenstrooms vasthouden, om de boezem te ontlasten.

Subdoelen:

- Het uitwisselen van de aanpak van de bescherming tegen overstroming met Duitsland voor het stroomgebied van de Eems (5.1).
- De zeedijk moet in 2050 voldoen aan de norm van 1:3.000. De norm van 1:10.000 wordt als signaalwaarde gebruikt, om tijdig te bepalen waar in de toekomst verbeterwerken moeten plaatsvinden (5.2).
- De boezem voldoet aan de veiligheidsnorm voor de hoogte van de kaden (1:100,1:300,1:1000), in 2023 hebben we de stabiliteit van onze boezemkaden in beeld gebracht en in 2027 hebben we alle urgente trajecten verbeterd (5.3).
- Het ontlasten van de boezem door het creëren van 54 miljoen m³ berging en het bovenstrooms vasthouden van de verwachte 10% extra neerslag in 2050 (5.4).

Om ons beleidsdoel en de ambities op het gebied van waterveiligheid te realiseren worden de volgende maatregelen (acties) per subdoel in deze meerjarenperiode genomen.

Deltaplan Veiligheid

Maatregelen			gereed	2022	2023	2024	2025
5.1.1	Actualiseren van overstromingsgevaarkaarten en overstromingsrisicokaarten		2025				
5.1.2	Actualiseren overstromingsrisicobeheerplannen voor de ROR		2026				
5.2.1	Oplevering 4e toetsing WBI		2023				
5.2.2	Afronding monitoring POV-pilot gras- en kleibekleding		2023				
5.2.3	Afronding demonstratieproject Brede Groene Dijk		2024				
5.2.4	Verkenning en Planvorming traject Punt van Reide - Duitsland		2026				
5.2.5	Verkennen strategieën kustzone Groningen met betrekking tot zeespiegelstijging		2026				
5.3.1	Afronden Masterplan Kaden	7 km	2023				
5.3.2	Eindrapportage 2 ^e toetsingsronde voor de regionale keringen		2023				
5.3.3	Verbeteren urgente kadetrajecten uit 2 ^e toetsingsronde		2027				
5.3.4	Actualisatie van studie Droge Voeten 2050		2025				
5.4.1.	Realisatie berging Wolfsbarge 2, Tussenwater Zuid en Noordma/Zuidoever	1,2 mln. m3	2027				
5.4.2	Realisatie berging in Meerstad	0,5 mln. m3	2027				
5.4.3.	Water vasthouden Geelbroek	180.000 m3	2022				
5.4.4.	Water vasthouden bovenstrooms in diverse trajecten in de Hunze	480.000 m3	2027				
5.4.5.	Water vasthouden in Rolderdiep (Drentsche Aa) (zie ook 7.3.1.)	374.000 m3	2027				
5.4.5.	Water vasthouden in Amerdiep (Drentsche Aa) (zie ook 7.3.1.)	94.000 m3	2027				
5.4.6	Zoeken naar extra ruimte voor water vasthouden in Westerwolde	1,1 mln. m3	2027				

Maatregelen WBP 2016 - 2021

4.3.2	Uitvoeren verbeterwerken stabiliteit boezemkaden direct na afkeuring (na eerste toetsingsronde voor regionale keringen)	2023		

Toelichting gebruikte kleuren:

	Vorbereiding
	Uitvoering
	Afronding / gereed
	Doorlopend

Programma Watersystemen

Het waterschap heeft naast de in het voorgaande programma beschreven veiligheidstaak ook als taak te zorgen voor voldoende water en schoon en ecologisch gezond water.

De zorg voor voldoende water betekent dat wij streven naar een optimaal waterbeheer voor de functies in ons gebied. Bij de vaststelling van de gewenste waterpeilen, maken we een zorgvuldige afweging van de belangen van de diverse functies. In natte perioden voeren we water af, in droge perioden zorgen we indien mogelijk voor voldoende water. We zorgen ervoor dat de wateroverlast beperkt blijft tot het afgesproken, aanvaardbare niveau. Wij voorkomen wateroverlast door bodemdaling en we geven op proactieve wijze advies aan gemeenten om wateroverlast in stedelijk gebied zoveel mogelijk te voorkomen. We onderhouden de watergangen zodanig dat de aan- en afvoerfunctie van de watergangen gegarandeerd blijft en houden daarbij zoveel mogelijk rekening met de ontwikkeling en het behoud van natuurwaarden en ecologische belangen. Tevens zorgen we voor voldoende waterdiepte voor de scheepvaart.

De zorg voor schoon en ecologisch gezond water is een wettelijk vastgelegde taak. Dit betekent dat er geen chemische stoffen norm overschrijdend in het water mogen voorkomen en dat het oppervlaktewatersysteem voldoende leef- en opgroeimogelijkheden biedt voor gewenste planten en dieren. Het waterschap meet de waterkwaliteit van het oppervlaktewater en zorgt ervoor dat er geen activiteiten plaatsvinden die de gewenste waterkwaliteit verstoren.

De zorg voor ecologisch gezond water omvat een grote diversiteit aan watertypen. Dit zijn allereerst de grotere beken, kanalen en meren, waarvoor binnen de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW) doelen en maatregelen zijn opgesteld. Daarnaast betreft dit zwemwater en de kleinere wateren. Wij geven advies aan gemeenten over stedelijke wateren en we adviseren de provincie over de zwemwaterkwaliteit. Voor ecologisch gezonde wateren zijn vooral de inrichting en de samenstelling van het water van belang. Wij zorgen daarnaast voor de zuivering van rioolwater. De kwaliteit van het gezuiverde water, dat op oppervlaktewater wordt geloosd, voldoet minimaal aan de wettelijke normen.

Het programma watersystemen is in vier thema's opgedeeld.

- Deltaplan Zoetwater
- Europese Kaderrichtlijn Water
- Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie
- Integraal Beheer

Thema Deltaplan zoetwater (H 6 WBP)

's Zomers kent ons beheergebied een natuurlijk watertekort. Daarom wordt iedere zomer vanuit het IJsselmeer, via Friesland en Drenthe, water aangevoerd om aan de watervraag te kunnen voldoen. Het aangevoerde water wordt onder andere gebruikt voor het op peil houden van het oppervlaktewater in de watergangen, voor de industrie, voor de natuur, voor doorspoeling tegen verzilting en voor de beregening door de landbouw. De watervraag in ons gebied neemt toe door klimaatverandering, door de gewenste hogere productie in de landbouw en door economische ontwikkelingen, zoals nieuwe datacentra en een nieuwe waterstoffabriek.

Binnen het thema zoetwaterbeschikbaarheid zetten wij in op verschillende sporen:

We optimaliseren de wateraanvoer, zodat we de voor ons beschikbare hoeveelheid water vanuit het IJsselmeer ons beheergebied in kunnen laten stromen en op een goede manier kunnen verdelen over de verschillende watersystemen. Daarnaast zetten we in op het conserveren van water, door het water zoveel mogelijk bovenstrooms vast te houden en te laten infiltreren in de bodem. Het derde spoor richt zich op het voorkomen van inefficiënt watergebruik. Het vierde spoor is het optimaliseren van het gebruik van grondwater, zonder dat dit schade brengt aan andere gebruiksfuncties. Tot slot stimuleren wij efficiënt watergebruik en optimaal bodembeheer, om zodoende het watergebruik te beperken.

Verandering in het zoetwater gebruik is iets dat het waterschap niet alleen kan bewerkstelligen. Keuzes over aanpassingen in het landgebruik vallen bijvoorbeeld buiten onze verantwoordelijkheid. Daarvoor is de samenwerking tussen vele partijen noodzakelijk. Als waterschap hebben wij maar beperkt invloed op keuzes die andere partijen maken. Wij richten ons binnen dit thema op datgene wat wij kunnen doen en werken graag samen met anderen om ook in de toekomst te zorgen voor voldoende zoetwaterbeschikbaarheid.

Doel

We spannen ons in voor voldoende water, nu en in de toekomst. Ondanks onze inspanning is er niet overal en altijd voldoende water beschikbaar. Daarom geven wij de watergebruikers inzicht in de zoetwaterbeschikbaarheid en vragen hen nadrukkelijk om hun bedrijfsvoering daarop aan te passen.

Ambitie 2022-2027

In 2027 hebben we de verdeling van het aanvoerwater verder geoptimaliseerd. We hebben mogelijkheden voor beregenen uit grondwater voor ons hele gebied in beeld gebracht. In gebieden waar dat aan de orde is, is de zoetwaterbeschikbaarheid in 2027 geactualiseerd en gecommuniceerd naar de watergebruikers. We hebben onze gebruikers nog meer bewust gemaakt van het feit dat niet overal en niet altijd voldoende zoet water gegarandeerd kan worden en dat ze water efficiënt moeten gebruiken. Gebruikers passen technieken toe om watergebruik te beperken en delen hun kennis.

Subdoelen:

- Met het Rijk en met de noordelijke waterschappen en provincies maken we afspraken om ook in de toekomst de benodigde wateraanvoer zoveel mogelijk te garanderen (6.1).
- Ons watersysteem optimaliseren door zoveel mogelijk water te conserveren en het water zo optimaal mogelijk te verdelen over ons watersysteem, waarbij we het water zo efficiënt mogelijk benutten (6.2).

- Het mogelijk maken van beregening uit grondwater daar waar het kan, zonder schade te veroorzaken aan de natuur, veengebieden en bebouwd gebied (6.3).
- Inzicht geven in de zoetwaterbeschikbaarheid binnen ons gebied, waarbij niet overal alles mogelijk is. Wij geven aan hoe vaak een watertekort op kan treden, wat ons voorzieningenniveau is en wat een gebruiker zelf kan doen om efficiënt om te gaan met water in droge tijden (6.4).
- Watergebruikers in het gebied stimuleren om efficiënter met water om te gaan en waterbesparende maatregelen te nemen (6.5).

Om ons beleidsdoel en de ambities op het gebied van het Deltaplan Zoetwater te realiseren worden de volgende maatregelen (acties) per subdoel in deze meerjarenperiode genomen.

Deltaplan Zoetwater			gereed	2022	2023	2024	2025
Maatregelen							
6.0.1	Uitwerken en opnemen van de beleidsuitgangspunten uit het Deltaprogramma en het NWP in ons eigen beleid		2022				
6.1.1	Watersysteem analyse binnen Hunze en Aa's met o.a. onderzoek naar noodzaak en kosteneffectiviteit van vergroten capaciteit van de aanvoergemalen		2025				
6.1.2	Toename watervraag onderzoeken		2024				
6.1.3	Indien nodig, met andere belanghebbende partijen aanpassingen doen aan de vigerende waterakkoorden		2025				
6.2.1	Onderzoek naar besparen op doorspoelen Eemskanaal		2025				
6.3.1	Nieuw beleid voor beregening uit grondwater		2022				
6.3.2	FRESHEM, kartering zoet en zout grondwater		2025				
6.3.3	Opnemen van nieuwe "kaart voor beregening uit grondwater" in de nieuwe waterschapsverordening		2022				
6.3.4	Onderzoek naar het effect van grondwateronttrekking voor beregening in de watersystemen Veenkoloniën en Westerwolde		2023				
6.3.5	Onderzoek naar mogelijkheden grondwatervoorraad-beheer		2023				
6.3.6	Voorstel uitwerken voor het in beeld brengen van de totale grondwateronttrekking ten behoeve van beregening		2023				
6.4.1	Communicatietraject opstellen om zoetwaterbeschikbaarheid uit te leggen		2023				
6.4.2	Optimalisatie en actualisatie van zoetwaterbeschikbaarheid		2027				
6.5.1	Bepalen beschikbare bodemvocht via satellietgegevens en gegevens ter beschikking stellen aan gebruikers		2025				
6.5.2	Stimuleren optimaal bodembeheer via pilots en kennisverspreiding		2027				
6.5.3	Stimuleren efficiënt watergebruik via pilots en kennis verspreiding		2027				
6.5.4	Opstellen beleid maximaal waterverbruik per teelt		2027				

Toelichting gebruikte kleuren:

	Voorbereiding
	Uitvoering
	Afronding / gereed
	Doorlopend

Thema Europese kaderrichtlijn water (H 7 WBP)

Het waterschap heeft de zorg voor schoon en ecologisch gezond water. Dit is een wettelijk vastgelegde taak. Dit betekent dat er geen chemische stoffen norm overschrijdend in het water mogen voorkomen en dat het oppervlaktewatersysteem voldoende leef- en opgroeimogelijkheden biedt voor gewenste planten en dieren. Het waterschap meet de waterkwaliteit van het oppervlaktewater en zorgt ervoor dat er geen activiteiten plaatsvinden die de gewenste waterkwaliteit verstoren.

De zorg voor ecologisch gezond water omvat een grote diversiteit aan watertypen. Dit zijn allereerst de grotere beken, kanalen en meren, waarvoor binnen de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW) doelen en maatregelen zijn opgesteld. Daarnaast betreft dit zwemwater en de kleinere wateren. Wij geven advies aan gemeenten over stedelijke wateren en we adviseren de provincie over de zwemwaterkwaliteit. Voor ecologisch gezonde wateren zijn vooral de inrichting en de samenstelling van het water van belang. Wij zorgen daarnaast voor de zuivering van rioolwater. De kwaliteit van het gezuiverde water, dat op oppervlaktewater wordt geloosd, voldoet minimaal aan de wettelijke normen.

Doel

We zorgen voor schoon en ecologisch gezond water, waarin systeemspecifieke dieren en planten voorkomen.

Ambitie 2022-2027

In 2027 zijn de inrichtingsmaatregelen voor de KRW gereed en de KRW-waterlichamen voldoen aan de ecologische doelen. We zien een duidelijke verbetering van de waterkwaliteit ten opzichte van 2010 (aanvang van de KRW). Bij gewasbeschermingsmiddelen zien we alleen nog incidentele overschrijdingen. De zwemwateren hebben een goede bacteriologische kwaliteit.

Subdoelen:

- In 2027 voldoen alle KRW-waterlichamen aan een goede ecologische en chemische toestand (7.1).
- In 2027 hebben alle KRW-waterlichamen een goede biologische toestand en voldoen daarmee aan de doelen voor fytoplankton, macrofyten, macrofauna en vis (7.2).
- Herstel van natuurlijk functionerende beeksystemen in de stroomgebieden van de Hunze, Drentsche Aa en Ruiten Aa/ Westerwoldse Aa (7.3).
- Het herstel van de meren is erop gericht om goed functionerende oeverzones en ondergedoken waterplanten te krijgen, ten behoeve van het behalen van de KRW-doelen, in goede balans met de overige gebruiksfuncties (7.4).
- Aanwezigheid van natuurvriendelijke oevers op minimaal 25% van de lengte van de kanalen die als KRW-waterlichaam zijn aangewezen, om het leefgebied van dieren en planten in die wateren te vergroten (7.5).
- Door de realisatie van vismigratie maatregelen zorgt het waterschap voor goede verbindingen tussen de verschillende leefgebieden van vissen (en in mindere mate kleine waterdieren) die van belang zijn om de volledige levenscyclus te vervullen. Daarnaast wordt hiermee invulling gegeven aan een natuurlijke verspreiding van soorten ten behoeve van robuuste populaties (7.6).
- Voldoen aan de nutriëtnormen in de KRW-waterlichamen, zowel in droge als in natte jaren (7.7).
- Terugdringen van de normoverschrijdingen van gewasbeschermingsmiddelen tot nagenoeg nul in 2023 (7.8).

- In 2027 mogen in alle KRW-waterlichamen geen overschrijdingen meer voorkomen van prioritare en van specifiek verontreinigende stoffen (7.9).
- De aanwezige microverontreinigingen in ons oppervlaktewater zijn niet beperkend voor de ontwikkeling van de ecologie (7.10).
- Het geven van advies over het bereiken van een goede zwemwaterkwaliteit voor de officiële zwemwaterplassen in ons beheergebied (7.11).
- Terugbrengen van een structurele overschrijding van de norm naar een incidentele overschrijding (7.12).
- Samenwerking zoeken bij overlappende beleidsopgaven (7.13).
- Meer aandacht besteden aan de overige wateren in ons gebied met betrekking tot monitoring om een beter inzicht te krijgen in de ecologische toestand en op basis hiervan de ambitie bepalen (7.14).

Om ons beleidsdoel en de ambities op het gebied van schoon en ecologisch gezond water te realiseren worden de volgende maatregelen (acties) per subdoel in deze meerjarenperiode genomen.

Europese Kaderrichtlijn Water

Maatregelen			gereed	2022	2023	2024	2025
7.1.1	Onderzoek naar afwenteling tussen waterlichamen		2022				
7.1.2	Tussentijdse evaluatie toestand en doelbereik		2024				
7.3.1.	Hermeandering Drentsche Aa (Rolderdiep) (zie ook 5.4.5.)	2,5 km	2026				
7.3.1.	Hermeandering Drentsche Aa (Amerdiep) (zie ook 5.4.5.)	2,5 km	2026				
7.3.2	Hermeandering Hunze (delen Voorste Diep en Achterste Diep)	18,2 km	2026				
7.3.3	Onderzoek en introductie beekspecifieke soorten (Westerwoldse Aa zuid / Ruiten Aa)		2026				
7.4.1	Zuidlaardermeer: uitvoeren maatregelen uit inrichtingsplan Zuidlaardermeer		2024				
7.4.2	Oldambtmeer: verbeteren oevers voor waterplanten en paai- en opgroeigebied vis		2024				
7.4.3	Onderzoek waterplantengroei Schildmeer		2024				
7.5.1	Aanleg natuurvriendelijke oevers kanalen Hunze/Veenkolonien	9 km	2027				
7.5.2.	Aanleg natuurvriendelijke oever Noordwillemskanaal	3 km	2027				
7.5.3.	Optimalisatie bestaande natuurvriendelijke oevers	p.m.	2027				
7.6.1.	Realisatie vispassages Drentsche Aa	4 st	2025				
7.6.1.	Realisatie vispassages Hunze	5 st	2025				
7.6.2	Ontsluiting extra paai- en opgroeigebied voor paling en driedoornige stekelbaars		2026				
7.6.3	Maatregelen ter beperking visschade bij bestaande gemalen		2026				
7.6.4	Visveilig maken van zeeemaal Duurswold		2026				
7.6.5	Nader onderzoek barrièrewerking RWZI's van waterschap en bedrijven in vismigratielroutes		2026				
7.7.1	Overleg met buurwaterschappen over verbetering kwaliteit aanvoerwater		2023				
7.7.2	Optimalisatie fosfaatverwijdering op de RWZI's		2022				
7.7.3	Proefprojecten kringlooplandbouw in Duurswold en Oldambt		2025				
7.7.4	Proefprojecten duurzaam bodembeheer in ons hele beheergebied		2024				
7.8.1	Overleg met waterschappen Vechtstromen en Drents-Overijsselse Delta over verlaging stoffenbelasting vanuit Hooogeveense Vaart		2024				
7.8.2	Onderzoek effluent RWZI's		2023				
7.8.3	Acties uit landelijk Uitvoeringsprogramma wanneer passend voor ons gebied		2027				
7.9.1.	Maatregelen ter beperking overschrijdingen van ammonium		2022				
7.9.2.	Bronanalyse (lokale bronnen) bij terugkerende overschrijdingen voor alomtegenwoordige stoffen		2023				
7.9.3	Biotamonitoring		2027				
7.9.4	Optimalisatie meetmethode stoffen		2027				
7.9.5	Onderzoek naar regionale natuurlijke achtergrondconcentraties voor metalen		2023				
7.10.1.	In kaart brengen van de toxiciteit van de aanwezige microverontreinigingen		2027				
7.10.2	Signaleren van ontwikkelingen op het gebied van microverontreinigingen met daarbij een proactieve aanpak		2027				
7.11.1	Met de provincies afspraken maken over aanwijzing mogelijke nieuwe zwemlocaties		2023				
7.11.2	Onderzoek naar effect van piekbuien op de zwemwaterkwaliteit		2023				
7.12.1	Evaluatie van het Uitvoeringsprogramma Oppervlaktewaterwinning Drentsche Aa		2023				
7.13.1	Evaluatie effect van beekboderverhogende maatregelen op bereiken KRW-doelen		2025				
7.14.1.	Samen met gemeenten Inventarisatie waterkwaliteit stedelijke wateren		2022				
7.14.2	Evaluatie metingen overige wateren 2018-2021		2023				
7.14.3	Ambitie bepalen voor overige wateren		2024				
7.14.4	Afstemmen ambitie overige wateren met provincies		2024				
Maatregelen WBP 2016 - 2021							
6.19.1	Opstelling integrale afvalwaterbeleidsplannen		2023				
6.19.2	invoering integraal meet- en monitoringssysteem		2023				

Toelichting gebruikte kleuren:

	Vorbereiding
	Uitvoering
	Afronding / gereed
	Doorlopend

Thema Deltaplan ruimtelijke Adaptatie (H 8 WBP)

Als waterschap houden wij ons al vele jaren bezig met klimaatadaptatie binnen onze opgaven. Vanuit onze taak en rol als regionaal waterbeheerder werken wij samen met de gemeenten, provincies en andere belanghebbenden aan de klimaatadaptatie-opgave.

In 2018 hebben Rijk, provincies, gemeenten en waterschappen met elkaar afgesproken om versneld en intensiever te werken aan een klimaatbestendige en waterrobuuste ruimtelijke inrichting van Nederland in 2050. Hiervoor is het Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie (DPRA) opgesteld, als onderdeel van het Deltaprogramma. Het DPRA is gericht op de aanpassing van de ruimtelijke inrichting om de kwetsbaarheid voor en de gevolgen van overstroming, wateroverlast, hittestress en droogte te verkleinen.

Het DPRA raakt aan de opgaven die wij hebben en biedt kansen voor integrale oplossingen. Het DPRA biedt ook kansen om het waterbelang breder onder de aandacht te brengen en vroegtijdig in te kunnen brengen in visies en plannen voor de ruimtelijke inrichting. Maatregelen die in het kader van het DPRA worden genomen, kunnen helpen om extra belasting van het watersysteem te voorkomen en de robuustheid te vergroten. Dit geldt zowel voor waterkwantiteit als waterkwaliteit.

Het DPRA en de daaruit voortvloeiende maatregelen, die worden opgenomen in de Regionale Uitvoeringsagenda DPRA, sluiten aan op eerdere maatregelen en opgaven, zoals de stedelijk wateropgave en de maatregelen vanuit de gemeentelijke waterplannen.

Doel

Wij streven naar klimaatrobuuste watersystemen en dragen vanuit onze kennis en expertise als regionaal waterbeheerder bij aan de nationale klimaatadaptatie-opgave.

Ambitie 2022-2027

Vanuit onze functionele taak en rol als regionaal waterbeheerder zijn wij nauw betrokken bij de invulling van het DPRA in onze regio. We zoeken hierbij de link met onze eigen doelen en opgaven en benutten kansen om te komen tot integrale oplossingen. We benutten het DPRA om te komen tot een betere invulling van onze rol binnen de ruimtelijke ordening.

Subdoelen:

- Bij ruimtelijke ontwikkelingen is overstromingsbestendigheid reeds bij de locatiekeuze een niet-vrijblijvend onderdeel van de overwegingen. In geval van een calamiteit werken we samen in de Veiligheidsregio en volgen we ons actuele Calamiteitenplan (8.1).
- Wij streven naar een robuust watersysteem, dat voldoet aan de geldende normen. We werken samen met andere partijen om ons gebied klimaatbestendig te maken, vanuit onze eigen verantwoordelijkheden en taken (8.2.1).
- Het stedelijk watersysteem is in 2050 klimaatrobuust en voldoet aan de geldende inundatienorm. Binnen het Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie benaderen we de wateropgave integraal en werken nauw samen met de betrokken partijen (8.2.2).
- Samen met de provincies onderzoeken we in welke gebieden er kansen liggen veenoxidatie te vertragen en waar mogelijk te stoppen in combinatie met daarop afgestemd beleid, functies, normen en maatwerk in alternatieven en maatregelen (8.2.3).
- Het tegengaan van hittestress ligt buiten de directe verantwoordelijkheid van het waterschap. We zoeken naar koppelkansen met onze eigen opgaven en handelingsperspectief, om te komen tot integrale oplossingen (8.3).

- De droogte-opgave binnen het DPRA raakt aan onze eigen opgaven. We zoeken naar koppelkansen om te komen tot integrale oplossingen (8.4).
- We zorgen voor een optimale afstemming tussen water en ruimtelijke ordening en borgen daarbij dat water een mede-ordenende rol heeft. We zetten in op samenwerking in de fysieke leefomgeving (8.5).

Om ons beleidsdoel en de ambities op het gebied van het Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie te realiseren worden de volgende maatregelen (acties) per subdoel in deze meerjarenperiode genomen.

Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie

Maatregelen		gereed	2022	2023	2024	2025
8.1.1	Plan van aanpak aanpassen kwetsbare en vitale infrastructuur (gemalen en RWZI's) o.b.v. de analyse	2022				
8.1.2	Voorstel implementatie Regionale Uitvoeringsagenda DPRA	2022				
8.1.3	Adviseren van overheden en initiatiefnemers over locatiekeuzes en de invulling van overstromingsbestendig bouwen	Doorlopend				
8.2.1.1	Modellering Toekomstbestendig watersysteem	2025				
8.2.1.2	Toetsing watersysteem aan NBW-norm	2025				
8.2.1.3	Uitvoeren maatregelen (reeds bekende) knelpunten watersysteem	Doorlopend				
8.2.1.4	Actualiseren richtlijnen toekomstbestendig watersysteem	2025				
8.2.1.5	Stimuleren duurzaam bodembeheer landbouw d.m.v. pilots	Doorlopend				
8.2.1.6	Actief communiceren over eigen maatregelen grondgebruikers, zoals goed bodembeheer en landgebruik (bijvoorbeeld via landbouwoverleggen, -beurzen, -nieuwsbrieven etc.)	Doorlopend				
8.2.1.7	Beleid omgaan met greppels in landbouwpercelen	2023				
8.2.3.1	Rapportage van onderzoeken en acties uit plan van aanpak veenoxidatie	2023				
8.2.3.2	Opstellen van overzicht van instrumenten en oplossingen als input gebiedsprocessen	2023				
8.2.3.3	Communicatie- en gebiedsproces over mogelijke oplossingen in een aantal aandachtsgebieden	2023				
8.2.3.4	Samen met de provincies en gemeenten komen tot een strategie voor de aanpak van de aandachtsgebieden veenoxidatie	2024				
8.2.3.5	Peilbesluiten in een aantal veenoxidatie aandachtsgebieden opstellen na afloop van een gebiedsproces en eventuele herinrichting	2027				
8.5.1	Met gemeenten en provincies afspraken maken over de samenwerking in de fysieke leefomgeving, naar aanleiding van de implementatie van de Omgevingswet.	2022				

Toelichting gebruikte kleuren:

	Voorbereiding
	Uitvoering
	Afronding / gereed
	Doorlopend

Thema Integraal beheer (H9 WBP)

Aanvullend op het strategisch beleid en de (inrichtings)maatregelen worden de doelen bereikt door operationeel beheer. Het dagelijks beheer van bijvoorbeeld de stuwen en de gemalen, het beheer en onderhoud, het muskusrattenbeheer, de vergunningverlening en handhaving en het beheer van de zuiveringsinstallaties bepaalt mede het behalen en behouden van de doelen.

Veelal zijn de beheerstaken in eerste instantie gericht op één taak, voor bijvoorbeeld waterkwantiteit, maar heeft het beheer direct of indirect ook gevolgen voor waterkwaliteit en andersom. Peilbeheer en de water aan- en afvoer is vooral bedoeld om de functies te bedienen van voldoende water. Maar bijvoorbeeld droogval in de zomer kan ook effect hebben op het planten- en dierenleven en daarmee het halen van de KRW-doelen. De verbinding tussen de verschillende taken maakt dat we dit in een apart hoofdstuk integraal beheer hebben opgenomen.

Doel

Ons beheer is doelmatig en doeltreffend en draagt bij aan het bereiken van onze strategische doelen.

Ambitie 2022-2027

De verschillende onderdelen van ons beheer staan niet op zichzelf, maar zijn integraal met elkaar verbonden en worden daarnaast nog beïnvloed door het uitgangspunt van de gebiedsinrichting. Het effect van het beheer op het bereiken van onze strategische doelen is bekend en wordt daarop afgestemd. Doelmatigheid, doeltreffendheid en duurzaamheid zijn de speerpunten van ons beheer.

Subdoelen:

- We zorgen voor voldoende water, zowel in natte als in droge perioden (9.1).
- Het doel van beheer en onderhoud is het functioneel houden van ons watersysteem en waterkeringen, waardoor de waterveiligheid en water aan- en afvoer nu en in de toekomst gewaarborgd blijft. Daarnaast benutten we zoveel mogelijk kansen voor ecologie en natuur (9.2).
- Het in functionele staat houden van de vaarweg. Dit betekent dat de vaarweg voldoet aan de eisen die eraan gesteld worden. Hiervoor wordt beheer en onderhoud uitgevoerd. We zorgen ook voor het afkondigen van stremmingen, het aanbrengen en onderhouden van bebording en de handhaving van de verkeersregels (9.3).
- Het geheel terugdringen of beheersen van invasieve exoten zodat er geen belemmering is van de doorstroming van de watergangen, schade aan oevers en dijken of gevaar voor verdringing van inheemse soorten (9.4).
- Dijken verzwakken niet door graafschade en gravers veroorzaken geen onveilige situaties voor medewerkers of inwoners (9.5).
- Door middel van vergunningverlening, toezicht en handhaving voorkomen en beperken we zoveel mogelijk de nadelige effecten op onze watersystemen, als gevolg van (voorgenomen) activiteiten (9.6).
- Onze zuiveringen voldoen aan de lozingsvoorwaarden. Er is sprake van een optimale afstemming tussen gewenste nutriëntengehaltes, gewenste waterkwaliteit, duurzaamheidsambities en kosten. We werken nauw samen in de Waterketen waarbij de waterketeninfrastructuur optimaal wordt benut (9.8).
- Duurzaam grondwaterbeheer, waardoor een robuust grondwatersysteem nu en in de toekomst gewaarborgd blijft (9.9).
- Het vastleggen van duidelijke kaders en werkafspraken voor de sport- en beroepsvisserij ten behoeve van de realisatie van een gezonde visstand (9.10).

- We nemen maatregelen die nodig zijn om de geleidelijke bodemdaling te volgen en de eventuele negatieve gevolgen van de bodemdaling op robuuste watersystemen (veiligheid, kwaliteit, kwantiteit en duurzaamheid) te voorkomen en geven daarbij de grenzen van ons waterbeheer aan (10.5).

Om ons beleidsdoel en de ambities op het gebied van integraal beheer te realiseren worden de volgende maatregelen (acties) per subdoel in deze meerjarenperiode genomen.

Integraal beheer

Maatregelen		gereed	2022	2023	2024	2025
9.2.1	Evaluatie effect van ecologische onderhoud	Doorlopend				
9.2.2	Uitvoering aangepast onderhoud ten behoeve van de KRW	Doorlopend				
9.4.1	Tussenrapportage toestand en effectiviteit beheermethoden invasieve exoten	2024				
9.4.2	Onderzoek naar bronpopulaties	2024				
9.4.3	Onderzoek naar opkomende kreeftsoorten	2024				
9.4.4	Communicatieplan ten behoeve van vergroten bewustwording, in samenwerking met de provincies	2022				
9.5.1	Bestrijden van muskusratten tot nul-populatie is bereikt	2032				
9.6.1	Beleidskader vergunningverlening voor maatregelen in energietransitie opstellen	2026				
9.6.2	Huidige waterschapsregelgeving evalueren. Verbeterpunten meenemen bij het opstellen van de waterschapsverordening.	2022				
9.8.1	Ambitie bepalen op het gebied van microverontreinigingen en medicijnresten.	2024				
9.10.1	Opstellen visbeleid	2026				

Toelichting gebruikte kleuren:

	Vorbereiding
	Uitvoering
	Afronding / gereed
	Doorlopend

Programma Organisatie

Hunze en Aa's is een actief participerend waterschap, dat zorgt voor veiligheid, schoon en voldoende water en dat deze taken uitvoert in samenhang met bescherming en verbetering van de chemische en ecologische kwaliteit van het watersysteem. Naast de primaire functies van ons watersysteem zetten we in op de vervulling van maatschappelijke functies van watersystemen.

De taken die wij hebben, benaderen we functioneel en effectgericht en worden integraal en duurzaam opgepakt, waarbij een goede samenwerking tussen alle partners van essentieel belang is. Onze instelling is daarbij proactief en kostenbewust.

Het realiseren van de grote maatschappelijke opgaven en de daarbij behorende inhoudelijke doelstellingen, zoals die aan bod zijn gekomen in de voorgaande hoofdstukken, vraagt het nodige van onze organisatie. Wij realiseren onze doelen in een bredere maatschappelijke context.

Als waterschap hebben wij, naast onze kerntaken, te maken met maatschappelijke ontwikkelingen die invloed hebben op ons werk en waar wij een rol in spelen. Hoe wij onze houding, rol en ambitie bepalen binnen deze ontwikkelingen is uitgelegd in hoofdstuk 3 van het Waterbeheerprogramma. In dit hoofdstuk beschrijven we enkele maatschappelijke ontwikkelingen en opgaven waar we mee te maken hebben. Deze ontwikkelingen en opgaven behoren niet direct tot onze kerntaken, maar kunnen invloed hebben op hoe wij onze kerntaken uitvoeren en op het behalen van onze doelen en opgaven. Daarnaast kan het ook gaan om wensen vanuit de samenleving waar wij invulling aan willen geven, waarbij we ook weer zoeken naar de juiste balans met de uitvoering van onze taken.

We zijn ons ervan bewust dat we meer en meer een speler zijn in een breder maatschappelijk netwerk. Doelen en opgaven van de verschillende spelers binnen dit netwerk zijn vaak niet los van elkaar te zien en beïnvloeden elkaar.

Onze focus is in de eerste plaats op de invulling van onze rol als regionaal waterbeheerder en de uitvoering van de taken die daarbij horen. We bezien dit echter zoveel mogelijk vanuit een breder maatschappelijk perspectief. Dit betekent dat we inschatten wat het effect is van ons handelen op anderen en vice versa. Het betekent ook dat we proberen zoveel mogelijk de kansen te benutten die zich vanuit de maatschappelijke ontwikkelingen voordoen om werk met werk te maken en aan de andere kant risico's zoveel mogelijk te verkleinen.

In dit programma zijn de (overkoepelende) maatregelen opgenomen die ons handelen bepalen in de maatschappelijke context en de organisatorische kosten die niet rechtstreeks aan de andere programma worden toegerekend. In het waterbeheerprogramma zijn in het thema organisatie geen maatregelen opgenomen. Jaarlijks wordt via de paragraaf bedrijfsvoering in de begroting ingegaan op ontwikkeling van de organisatiedoelen.

Doel

We hebben oog voor maatschappelijke ontwikkelingen en de invloed daarvan op onze kerntaken. We richten ons primair op de invulling van onze rol als regionaal waterbeheerder, maar plaatsen dit in een breder maatschappelijk perspectief.

Ambitie 2022-2027

We zijn een serieuze speler in ons maatschappelijke netwerk. Vanuit onze rol en taak als waterbeheerder spelen we in op maatschappelijke ontwikkelingen.

Subdoelen:

- We zetten in op klimaatmitigatie en –adaptatie en stellen hiervoor realistische doelen, die aansluiten bij onze waterbeheertaken en bijdragen aan de maatschappelijke duurzaamheidsopgave (10.1).
- We behouden en versterken de biodiversiteit in onze wateren en op onze eigen gronden. Samen met andere partijen kijken we of en hoe we gezamenlijk een toename van de biodiversiteit kunnen bereiken (10.2).
- Met behulp van recreatieve voorzieningen maken we waterschapswerk beter zichtbaar in de samenleving (10.3).
- We behouden watererfgoed als deze van cultuurhistorische waarde is en steunen stichtingen en organisaties die dit in stand houden (10.4).
- We nemen maatregelen die nodig zijn om de geleidelijke bodemdaling te volgen en de eventuele negatieve gevolgen van de bodemdaling op robuuste watersystemen (veiligheid, kwaliteit, kwantiteit en duurzaamheid) te voorkomen en geven daarbij de grenzen van ons waterbeheer aan (10.5).
- We houden het ecologisch en economisch evenwicht tussen mens, plant en dier zo goed mogelijk in stand en waar mogelijk verbeteren we het. We streven ernaar dat respect voor de waarde van de natuur de grondhouding is van al onze medewerkers. We houden bij alle werkzaamheden rekening met art 1.11 uit de Wet Natuurbescherming waarin wordt gesteld dat een ieder zorg heeft voor in het wild levende dieren en planten (10.6).
- Het vergroten van waterbewustzijn bij kinderen, jongeren (én hun ouders) en bij volwassenen. Aanvullend doel daarbij is het interesseren van jongeren voor waterbeheer. Naast een algemene bijdrage aan het waterbewustzijn wordt hiermee een bijdrage geleverd aan het op de lange termijn beschikbaar houden van voldoende personeel (10.7).
- Het delen van onze kennis en kunde buiten onze landsgrenzen, waarbij we anderen helpen aan meer, beter en veiliger water (10.8).

Ter ondersteuning van onze rolinvulling als regionaal waterbeheerder worden de volgende maatregelen (acties) per subdoel in deze meerjarenperiode genomen.

Water en Maatschappij			gereed	2022	2023	2024	2025
10.2.1	Opstellen maatregelenplan Biodiversiteit		2022				
10.2.2	Uitvoeren maatregelen biodiversiteit		2027				
10.3.1	Project Beleef de Waddendijk, waarbij dijktrappen worden omgezet in beleefpunten.		2027				
10.5.1	Uitvoering maatregelen Zuidlaardermeer/Drents diep		2027				
10.5.2	Uitvoeren maatregelen langs Eemskanaal-Dollardboezem ter compensatie van bodemdaling door gaswinning.		2027				
10.5.3	Verkenning mogelijkheden voor fondsvorming bij zoutwinning		2023				
10.6.1.	Vervangen van reguliere verlichting door groene lampen bij onze gemalen/sluisen aan de kust		2026				
10.6.2.	Onderzoek naar het voorkomen van schade aan broedplaatsen in onze voor waterbeheersing functionele objecten		2022				

Toelichting gebruikte kleuren:

	Vorbereiding
	Uitvoering
	Afronding / gereed
	Doorlopend

Kosten per programma op kostensoort
(bedragen x € 1.000)

	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025
Veiligheid				
Kapitaallasten	4.486	4.711	4.705	4.836
Personeelslasten	1.789	1.843	1.891	1.939
Overige lasten/baten	5.062	5.158	5.259	5.346
Totaal	11.337	11.712	11.855	12.121
Watersystemen				
Kapitaallasten	11.806	11.696	11.610	11.711
Personeelslasten	17.652	18.183	18.655	19.112
Overige lasten/baten	27.048	27.620	27.551	28.108
Totaal	56.506	57.499	57.816	58.931
Organisatie				
Kapitaallasten	1.917	2.065	2.016	1.919
Personeelslasten	13.109	13.490	13.824	14.144
Overige lasten/baten	14.333	14.403	14.575	14.836
	29.359	29.958	30.415	30.899
waarvan doorberekend	7.245	7.520	7.619	7.651
Totaal	22.114	22.438	22.796	23.248
Totaal programma's	89.957	91.649	92.467	94.300
Inzet reserves	-1.390	-1.490	-930	-980
	88.567	90.159	91.537	93.320

Investeringsuitgaven per programma
(bedragen x € 1.000)

	2022	2023	2024	2025
Veiligheid	6.247	4.585	5.420	927
Watersystemen	17.824	18.359	20.841	23.851
Organisatie	2.705	1.580	690	1.522
Totaal	26.776	24.524	26.951	26.300

In bijlage I (het meerjareninvesteringschema 2022 – 2025) staan alle geplande investeringen.

HOOFDSTUK 2. Beschouwingen bij de meerjarenraming 2022 – 2025

Hoofdstuk 2 van de meerjarenraming is onderverdeeld in een aantal paragrafen die deels zijn voorgeschreven in het Waterschapsbesluit. De volgende onderwerpen worden behandeld.

- A. Ontwikkelingen
- B. Uitgangspunten en normen
- C. De meerjarenraming 2022 - 2025 in cijfers
- D. De ontwikkeling van de waterschapsbelastingen
- E. Weerstandsvermogen
- F. Risicoparagraaf
- G. Investeringsprogramma
- H. Financiering

A. Ontwikkelingen

Algemeen

Het Centraal Planbureau (CPB) heeft eind maart 2021 de vooruitzichten geschetst voor dit jaar en de komende jaren in het *Centraal Economisch Plan 2021* en de *Verkenning middellange termijn 2022-2025*. De vooruitzichten zijn geschetst door middel van diverse scenario's (basisraming, grotere veerkracht en nieuwe terugslag). Wij gaan uit van de cijfers in de basisraming. Het CPB gaat er in de basisraming vanuit dat de economie, door de vaccinaties, in de tweede helft van 2021 een krachtig herstel zal laten zien en aan het eind van dit jaar terugkomt op het niveau van voor de coronacrisis. Het is vanzelfsprekend dat de geraamde economische ontwikkelingen met grote onzekerheden zijn omgeven. Nieuwe uitbraken of grote tegenvallers met vaccineren kunnen roet in het eten gooien.

Volgens het CPB stijgt het bruto binnenlands product (bbp) in Nederland in 2021 met 2,2%. Na 2021 wordt voor de periode 2022-2025 uitgegaan van een gemiddelde bbp-groei per jaar van 2,0%. Het overgrote deel van de inhaalgroei vindt hierbij al plaats in 2022. In 2022 wordt uitgegaan van een bbp-groei van 3,5%. De werkloosheid piekt in 2022 en loopt op tot 5% van de beroepsbevolking eind 2022. De jaren erna wordt een daling verwacht tot het niveau van voor de coronacrisis van 4,5% van de beroepsbevolking.

De inflatie in Nederland blijft volgens het CPB beperkt tot 1,5% per jaar in 2022-2025. Op basis hiervan zijn wij in deze meerjarenraming uitgegaan van een inflatie van 1,5% over de gehele periode (2022-2025). Het overheidstekort loopt dit jaar op tot 5,9% van het bbp als gevolg van de zeer omvangrijke steunmaatregelen en de recessie. Door het aflopen van de steunmaatregelen en door het economisch herstel loopt het tekort in 2022 terug tot 1,7% van het bbp, onder de Europese tekortgrens van 3% van het bbp. De jaren hierna loopt het overheidstekort terug tot 1,0% van het bbp in 2025. De overheidsschuld t.o.v. het bbp loopt af van 58,6% in 2021 tot 54,9% in 2025 en blijft hiermee onder de 60% Maastricht-grens. De schuld neemt vooral af door het drukkende noemereffect door de toename van het bbp. Voor de coronacrisis bedroeg de schuld 48,7%.

De Nederlandsche Bank (DNB) gaat in haar *Jaarverslag 2020* in op de renteverwachting voor de komende jaren. De vooruitzichten voor de korte en lange Europese rentes blijven naar verwachting onverminderd laag de komende jaren. De DNB schrijft dat we moeten wennen aan deze lage rentes. De lage rentestanden worden veroorzaakt door een aantal langetermijntrends in spaargedrag en

investeringen, welke door de coronacrisis nog eens verder versterkt zijn. Deze trends houden de rente naar verwachting nog lange tijd laag.

De lastenstijging de komende jaren is, voor de totale begroting, bij ons naar verwachting gemiddeld 1,5%. Dit is een gematigde stijging.

Coalitieakkoord

Vanuit het coalitieakkoord 2019 - 2023 is een aantal zaken intussen in gang gezet en zijn de eerste resultaten zichtbaar. Zie bijvoorbeeld aanleg van akkerranden, stimuleren van biodiversiteit en het toegankelijk houden en goed onderhouden van ons cultureel (water)erfgoed.

In de jaarbegrotingen en de tussenrapportages hebben we concreter aangegeven wat de voortgang van het coalitieakkoord is.

Aanpassing Belastingstelsel waterschappen

De waterschappen hebben op 11 december 2020 een definitief voorstel voor de aanpassing van hun belastingstelsel vastgesteld. Het voorstel lost een aantal urgente knelpunten op en is aangeboden aan de minister van Infrastructuur en Waterstaat. De waterschappen hebben haar gevraagd om een voortvarend wetgevingstraject en om vervolgstappen om de bekostiging van het waterbeheer nog toekomstbestendiger te maken.

De minister heeft de plannen eind februari 2021 naar de Tweede kamer gestuurd. Het ministerie is intussen – samen met de Unie – gestart met de voorbereidingen van het wetgevingstraject. Ten aanzien van het voorstel een tariefdifferentiatie voor de watersysteemheffing gebouwd mogelijk te maken is vanuit VNO / NCW stevige kritiek geuit. Hierover vindt momenteel met alle betrokken partijen overleg plaats.

In het vervolgtraject (het toekomstbestendiger maken van de bekostiging van het waterbeheer) zal ook een aantal vanuit de Tweede kamer gewenste uitwerkingen (o.a. belasting op leidingwater, watergebruik als basis voor belastingheffing) betrokken worden.

GR Noorderzijlvest (zuiveren)

Waterschap Noorderzijlvest werkt momenteel aan een toekomstvisie afvalwaterketen voor de stad Groningen 2050. Er wordt een routekaart opgesteld waarbij middels een integrale aanpak gekeken wordt naar 3 onderdelen: de riolering, de persleidingen en de rioolwaterzuivering.

De belangrijkste en meest ingrijpende onderzoeken die de komende jaren verder worden uitgewerkt zijn:

- Tracéonderzoek rioolpersleiding Damsterdiep – Garmerwolde (Variantenstudie)
- Uitwerking 3 mogelijke zuiveringsvarianten:
 - o Levensduur verlenging door inzet bestaande assets;
 - o Modernisering en uitbreiding biologische zuivering Garmerwolde;
 - o Een koerswijziging voor circulariteit (de waterfabriek).

De resultaten van deze onderzoeken en de nog te maken (bestuurlijke) keuzes hierin hebben op de (middel)lange termijn consequenties voor de meerjarenraming van Noorderzijlvest en Hunze en Aa's (komt samen in de GR). Voor de huidige meerjarenraming speelt dit nog geen rol maar voor de periode daarna worden grote investeringen verwacht.

B. Uitgangspunten en normen

Uitgangspunten voor de MJR 2022 – 2025 zijn de volgende documenten:

- de meerjarenraming van vorig jaar: de MJR 2021 – 2024 (AB augustus 2020)
- de begroting 2021 (AB december 2020)
- de voorjaarsrapportage 2021 (AB juni 2021)
- het ontwerp waterbeheerprogramma 2022 - 2027
- het coalitieakkoord 2019 – 2023

Het uitgangspunt voor de meerjarenraming is de afgelopen jaren, conform door het algemeen bestuur vastgesteld beleid, de lastenstijging te beperken en sterke schommelingen in tarieven tegen te gaan. Hiervoor worden vooral de beschikbare algemene reserves variabel ingezet.

Voor de berekeningen van de jaarschijven 2022 – 2025 zijn de hieronder genoemde uitgangspunten gehanteerd.

Financiële gevolgen coronacrisis

Inmiddels is dit de tweede meerjarenraming die wordt opgemaakt tijdens de coronacrisis. Momenteel is het vaccinatieprogramma in gang gezet en zal naar verwachting rond de zomerperiode een groot deel van de bevolking gevaccineerd zijn. De verwachting is dat dan vanaf de zomer ook de economie zo langzamerhand weer een positieve opleving zal laten zien.

Volgens het CPB stijgt het bruto binnenlands product (bbp) in Nederland in 2021 met 2,2%. Na 2021 wordt voor de periode 2022-2025 uitgegaan van een gemiddelde bbp-groei per jaar van 2,0%. Het overgrote deel van de inhaalgroei vindt hierbij al plaats in 2022.

De financiële gevolgen voor ons als waterschap zijn tot nu toe beperkt gebleven. De bedrijven worden nu nog gesteund met diverse steunpakketten waardoor faillissementen nog uitblijven. Bij het wegvallen hiervan is de verwachting dat een deel van de bedrijven alsnog failliet gaat en daardoor ook een stijgend effect zal hebben op de werkloosheid. In de vorige meerjarenraming is hier al rekening mee gehouden en in de huidige meerjarenraming is dit gecontinueerd. Volgens het CPB wordt na 2022 een daling verwacht van de werkloosheid tot het niveau van voor de coronacrisis van 4,5% van de beroepsbevolking.

In deze meerjarenraming is evenals in de voorgaande meerjarenraming voorlopig uitgegaan van een extra stijging van het bedrag aan kwijtscheldingen met € 250.000 (10%) voor 2021 en 2022 en een daling van het aantal ve's met 2% (2.700 ve) voor de bedrijven. Daarnaast is in de jaarrekening 2020 een extra bedrag opgenomen voor oninbare belastingdebiteuren van € 200.000 over de openstaande belastingdebiteuren per ultimo 2020.

Kapitaallasten

In deze meerjarenraming zijn de kapitaallasten berekend op een jaarlijks investeringsvolume van € 17 miljoen. De voorgaande jaren werd rekening gehouden met een minimale investeringsvolume van € 15 miljoen. Afhankelijk van de aard van de investeringen was het werkelijk jaarlijkse volume hoger of lager. Gezien de werkvoorraad van de komende jaren en rekening houdende met de prijsstijgingen van de afgelopen jaren, zijn de kapitaallasten in deze meerjarenraming gebaseerd op een investeringsvolume van € 17 miljoen per jaar.

De nu opgenomen volumes passen binnen de stabiele lastenstijging voor het watersysteembeheer. In de als bijlage opgenomen MJR 2022 – 2025 staat de werkvoorraad aan investeringsuitgaven per jaar gepland.

In de begroting 2021 werd uitgegaan van een renteomslagpercentage van 2,25%. Voor de periode 2022 t/m 2025 is een renteomslagpercentage berekend van 2,1%. De rentes blijven naar verwachting laag de komende jaren.

De jaarlijks aangetrokken leningen zijn, met name, voor de herfinanciering van de aflossingen op de bestaande leningen. Dit betekent dat de herfinanciering van de in het verleden aangetrokken "dure" leningen worden geherfinancierd met leningen tegen de huidige lage rentepercentages. Eventuele rentestijgingen (in kleine stapjes) hebben op het renteomslagpercentage geen nadelig effect zolang de herfinanciering tegen een lager percentage is.

Personeelslasten

Voor de jaarlijkse stijging van de salarissen en sociale lasten is voor de hele meerjarenperiode uitgegaan van 3%. Met dit percentage kunnen naar verwachting reguliere ontwikkelingen, zoals aanpassingen in de sociale lasten (o.a. sociale- en pensioenpremies), de verhoging van de salarissen (cao-uitkomsten) en de reguliere loonrondes worden gedekt.

De personeelsformatie is conform de begroting 2021 331,5 fte. Uitgangspunt is dat deze formatie van 331,5 fte deze meerjarenperiode stabiel blijft.

Prijzen

In deze meerjarenraming is uitgegaan van een inflatie van 1,5% over de gehele periode (2022-2025). Dit ligt in de lijn met de verwachtingen van het Centraal Planbureau (CPB) ten aanzien van de prijsontwikkelingen.

Dividendopbrengst Nederlandse Waterschapsbank (NWB)

In deze meerjarenraming wordt, conform de begroting 2021, uitgegaan van een dividenduitkering van totaal € 40 miljoen. Dit betekent voor ons € 1,4 miljoen.

Nieuwe waterbeheerprogramma 2022 - 2027

Met de financiële gevolgen van het ontwerp Waterbeheerprogramma 2022 – 2027 is in deze meerjarenraming rekening gehouden.

C. De meerjarenraming 2022 – 2025 in cijfers

Uitkomsten meerjarenraming

	2022	2023	2024	2025
<i>Uitkomst x € 1.000</i>				
- Totaal lasten	94.786	96.723	97.535	99.381
- Totaal baten	-4.829	-5.074	-5.068	-5.081
- <i>Netto lasten</i>	<i>89.957</i>	<i>91.649</i>	<i>92.467</i>	<i>94.300</i>
<i>Dekking x € 1.000</i>				
- Belastingopbrengsten	88.567	90.159	91.537	93.320
- Algemene reserve	1.390	1.490	930	980
<i>Totaal</i>	<i>89.957</i>	<i>91.649</i>	<i>92.467</i>	<i>94.300</i>

Een van de uitgangspunten van het coalitieakkoord 2019 – 2023 “Door water verbonden” is een stabiele, lage lastenontwikkeling te realiseren. Het uitgangspunt blijft een gezonde financiële huishouding waarbij we de lastenstijging voor de begroting als geheel en per taak stabiel houden met maximaal 3% stijging. Hiervoor worden de algemene reserves, voor zover die boven het minimaal benodigde weerstandsvermogen uitkomen, ter egalisatie van lastenstijgingen ingezet. Lastenontwikkelingen per taak worden bepaald door gerealiseerde investeringen en benutte kansen. Die lopen per taak niet gelijk op. Het merendeel van onze investeringen wordt voor de taak watersysteembeheer gemaakt. Als gevolg hiervan loopt de lastenontwikkeling per taak uiteen.

	2022	2023	2024	2025	Gem.
<i>Uitkomst per taak in %</i>					
- Totaal; stijging	0,5%	1,8%	1,5%	1,9%	1,5%
- Watersysteembeheer	2,5%	2,5%	2,5%	2,5%	2,5%
- Zuiveringsbeheer	-1,7%	1,0%	0,3%	1,3%	0,2%

De jaarlijkse stijging in deze meerjarenraming is ruim onder de 3%. De gemiddelde stijging over de hele meerjarenperiode is 1,5%.

De MJR is opgesteld conform de in hoofdstuk 2 B onder 1 genoemde uitgangspunten. Een ander uitgangspunt is een stabiele en lage lastenstijging te bewerkstelligen voor de taak watersysteembeheer. In deze meerjarenraming is de stijging van de taak watersysteembeheer, met inzet van de algemene reserve, voor de hele meerjarenperiode gestabiliseerd op 2,5%.

Toelichting Watersysteembeheer

De reguliere stijging, bij bestaand beleid, (zonder inzet van reserves) van het watersysteembeheer ligt jaarlijks rond de 2 à 3%. Dit is het resultaat van een vrij stabiele lastenontwikkeling. De omvang van onze investeringsvolume is in deze meerjarenraming verhoogd van jaarlijks € 15 miljoen naar € 17 miljoen. Dit is een stabiele omvang en ook worden voor de komende jaren verder geen grote stijgingen aan kosten verwacht.

In deze meerjarenraming is de jaarlijkse stijging van de taak watersysteembeheer, met inzet van de algemene reserve, stabiel gehouden op 2,5% voor de hele meerjarenperiode. Ultimo 2025 bedraagt het restant van de algemene reserve € 2.157.000. Dit is € 384.000 hoger ten opzichte van de gewenste minimumomvang. Dit betekent, in theorie, dat na 2025 inzet van de reserve nog deels mogelijk is in 2026 en vanaf 2027 niet meer. Dit betekent dan een extra stijging op de reguliere stijging in 2026 van ca. 1% en in 2027 van ca. 0,5%. De reguliere stijging (zonder inzet van reserves) van het watersysteembeheer ligt, bij bestaand beleid, jaarlijks rond de 2 à 3%. De afgelopen jaren is door

voordelige jaarrekeningresultaten de algemene reserve steeds weer aangevuld. Als deze trend zich voortzet dan zal het niet meer kunnen inzetten van de algemene reserve ook verder naar achteren worden geschoven. Als dit de komende jaren niet het geval is blijft het risico beperkt tot een lichte extra stijging.

Toelichting Zuiveringsbeheer

Doordat er de afgelopen jaren en ook komende jaren weinig investeringen zijn gepland voor het zuiveringsbeheer, zien we hier een vrij stabiel beeld van een geringe stijging over de hele meerjarenperiode. Hierbij wordt nog opgemerkt dat de huidige discussie over het verwijderen van medicijnresten, op termijn kan leiden tot een kostenverhoging van de taak zuiveringsbeheer. Waterschap Noorderzijlvest werkt momenteel aan een toekomstvisie afvalwaterketen voor de stad Groningen 2050. Er wordt een routekaart opgesteld waarbij middels een integrale aanpak gekeken wordt naar 3 onderdelen: de riolering, de persleidingen en de rioolwaterzuivering. De resultaten van deze onderzoeken en de nog te maken (bestuurlijke) keuzes hierin hebben op de (middel)lange termijn consequenties voor de meerjarenraming van Noorderzijlvest en Hunze en Aa's wat betreft de rwzi Garmerwolde (komt samen in de GR). Voor de huidige meerjarenraming speelt dit nog geen rol maar voor de periode daarna worden grote investeringen verwacht.

In het volgend overzicht wordt de ontwikkeling van de meerjarenraming op kostensoorten weergegeven.

Meerjarenraming naar kosten- en opbrengstsoorten

(bedragen x € 1.000)

kostensoort	begroting 2022	begroting 2023	begroting 2024	begroting 2025
kapitaallasten	20.862	21.325	21.225	21.453
personeelslasten	30.876	31.777	32.705	33.661
goederen en diensten door derden	42.292	42.863	42.846	43.505
toevoeging aan voorzieningen	644	644	644	644
onvoorzien	112	114	115	118
totaal lasten	94.786	96.723	97.535	99.381
baten	-3.941	-4.228	-4.264	-4.320
onttrekking bestemmingsreserves	-888	-846	-804	-761
netto lasten	89.957	91.649	92.467	94.300
inzet reserves	-1.390	-1.490	-930	-980
te dekken door watersysteem- en zuiveringsheffing	88.567	90.159	91.537	93.320
stijging (absoluut)	477	1.592	1.378	1.783
stijging (in procenten)	0,5%	1,8%	1,5%	1,9%

D. De ontwikkeling van de waterschapsbelastingen

In december 2020 is de kostentoedelingsverordening watersysteembeheer voor het laatst herzien. De verdeling over de categorieën ziet er als volgt uit:

Categorie:	
Ingezetenen	29%
Gebouwd	49,1%
Ongebouwd	21,5%
Natuur	0,4%

Eenheden

Voor het bepalen van de tarieven zijn niet alleen de kosten van belang ook de heffingsmaatstaven (het noemereffect) spelen een rol. De eenheden worden aangeleverd door het Noordelijk Belastingkantoor (NBK).

In deze MJR is voor de watersysteemheffing gebouwd uitgegaan van het jaarlijks stijgen van de WOZ-waarde voor 2022 van 7%, 2023 5% en voor de jaren 2024 en 2025 2,5%. De WOZ-waarde van alle gebouwde objecten bepaalt de totale opbrengst voor de watersysteemheffing gebouwd. Elk jaar gaan de gemeenten de waarde van gebouwde objecten opnieuw bepalen. Bij het opstellen van de begroting 2021 is uitgegaan van een te lage waardestijging. Dit betekent dat de verwachte stijging van de WOZ-waarde voor 2022 deels bestaat uit de extra stijging in 2021 en de verwachte stijging voor 2022 (7%).

In deze meerjarenraming is, evenals in de begroting 2021, voorlopig uitgegaan van een extra daling van het aantal vervuilingseenheden als gevolg van de coronacrisis met 2% (2.700 ve) voor de bedrijven.

Gerekend is met de volgende eenheden:

		2021	2022	2023	2024	2025
Watersysteemheffing	Maatstaf					
Ingezetenen	Hoofdbewoner	181.900	183.260	183.360	183.460	183.560
Gebouwd (basis)	WOZ-waarde	€ 48,6 mrd	€ 52,6 mrd	€ 55,3 mrd	€ 56,7 mrd	€ 58,1 mrd
Gebouwd (buitendijks)	WOZ-waarde	€ 49 mln	€ 74 mln	€ 77 mln	€ 79 mln	€ 81 mln
Ongebouwd (basis)	Hectare	132.970	132.650	132.550	132.450	132.350
Ongebouwd wegen	Hectare	4.060	4.000	4.000	4.000	4.000
Ongebouwd (buitendijks)	Hectare	85	50	50	50	50
Natuur	Hectare	33.525	33.750	33.750	33.750	33.750
Verontreinigingsheffing	VE	6.425	7.225	7.225	7.225	7.225
Zuiveringsheffing	VE	539.700	537.440	537.690	537.940	538.190

Opmerking

Het aantal ingezetenen is niet gelijk aan het aantal inwoners van ons beheergebied. Dit kan betekenen dat ondanks een bevolkingskrimp een lichte stijging van het aantal ingezetenen (vooral meer eenpersoonshuishoudens) mogelijk is. De sterke stijging van het aantal ingezetenen in 2022 is het gevolg van het verwerken van een inhaalslag uit 2020. In dat jaar bleek het aantal ingezetenen structureel te laag geschat. In de jaarrekening 2020 en de voorjaarsrapportage 2021 hebben we hier al melding van gemaakt.

Het NBK heeft aangegeven dat het maken van een goede inschatting, rekening houdende met de gevolgen van de coronacrisis, voor 2021 en verder van de eenheden waarop de tarieven zijn gebaseerd voor deze MJR momenteel nog niet mogelijk is. In de nu gehanteerde eenheden is rekening gehouden met een daling van de vervuilingseenheden van 2% (2.700 ve) voor de bedrijven. Bij het opstellen van de begroting 2022 zijn er wellicht betere gegevens bekend. Bovenstaande heeft geen invloed op de totale opbrengst, maar zal wel leiden tot stijging/daling van de tarieven door een lager of hoger aantal eenheden.

Belastingtarieven 2022 - 2025

We gaan uit van het voortzetten van de ingezette koers van kostenbeheersing.

De beeldvorming van het waterschap wordt voor een deel bepaald door de ontwikkeling van de tarieven. Grote schommelingen in de tariefontwikkeling zijn niet gewenst.

Onderkend moet wel worden dat we op met name de noemereffecten (het aantal eenheden waarop de tarieven zijn gebaseerd, bijvoorbeeld het aantal ingezetenen) geen invloed hebben.

Hierna worden per taak de verwachte kostenontwikkelingen en de tariefontwikkelingen tot en met 2025 aangegeven.

Meerjarenraming watersysteembeheer

(bedragen x € 1.000)

	begroting 2022	begroting 2023	begroting 2024	begroting 2025
Netto kosten	49.721	51.073	51.712	52.992
Bedrag voor onvoorzien	62	64	65	66
Kosten kwijtschelding	945	858	858	858
Onttrekking bestemmingsreserves	-888	-846	-804	-761
Netto lasten	49.840	51.149	51.831	53.155
Inzet algemene reserve	-1.390	-1.490	-930	-980
Te ontvangen belastingopbrengst	48.450	49.659	50.901	52.175
Stijging in procenten	2,5%	2,5%	2,5%	2,5%

Tarieven 2021 - 2025	Tarieven 2021	begroting 2022	begroting 2023	begroting 2024	begroting 2025
Watersysteemheffing:					
ingezetenen	76,25	77,51	79,51	81,42	83,40
gebouwd (basis)	0,04731%	0,04472%	0,04363%	0,04366%	0,04367%
gebouwd (buitendijks)	0,01353%	0,01279%	0,01248%	0,01248%	0,01249%
ongebouwd (basis)	68,82	70,71	72,50	74,41	76,35
ongebouwd (wegen)	136,74	140,50	144,05	147,85	151,70
ongebouwd (buitendijks)	17,89	18,38	18,84	19,34	19,84
natuur	6,22	6,34	6,50	6,66	6,83
Verontreinigingsheffing	75,63	74,63	75,31	75,53	76,44

Meerjarenraming zuiveringsbeheer

(bedragen x € 1.000)

	begroting 2022	begroting 2023	begroting 2024	begroting 2025
Netto kosten	38.312	38.856	38.992	39.501
Bedrag voor onvoorzien	50	51	51	51
Kosten kwijtschelding	1.755	1.593	1.593	1.593
Netto lasten	40.117	40.500	40.636	41.145
Inzet algemene reserve	0	0	0	0
Te ontvangen belastingopbrengst	40.117	40.500	40.636	41.145
Daling / stijging in procenten	-1,7%	1,0%	0,3%	1,3%

Tarief 2021 - 2025	Tarief 2021	begroting 2022	begroting 2023	begroting 2024	begroting 2025
Zuiveringsheffing	75,63	74,63	75,31	75,53	76,44

Doordat niet iedereen in dezelfde mate voor beide taken betaalt treden verschillen op in de lastenontwikkeling per categorie belastingbetalers. Hieronder wordt dit effect in procenten aangegeven.

Effecten tarieven op voorbeeldbelastingbetalers

	2022	2023	2024	2025
Gezin met een huurhuis	-0,6%	1,3%	0,8%	1,5%
Gezin met een eigen woning	-0,1%	1,6%	1,3%	1,8%
Gezin met een agrarisch bedrijf	2,5%	2,5%	2,5%	2,6%
MKB bedrijf	0,1%	1,8%	1,6%	2,0%
Industrieel bedrijf	-1,1%	1,0%	0,5%	1,3%
Natuur	1,9%	2,5%	2,5%	2,5%

Bij de voorbeeldbelastingbetalers zijn de volgende uitgangspunten gehanteerd (basis 2021):

Gezin met een huurhuis: 3 VE

Gezin met een eigen woning: 3 VE, WOZ-waarde € 231.000

Gezin met een agrarisch bedrijf: 3 VE, WOZ-waarde € 463.000, 80 hectare landbouwgrond

MKB bedrijf: 10 VE, WOZ-waarde € 2.315.000

Industrieel bedrijf: 800 VE, WOZ-waarde € 11.573.000

Natuur: tarief per hectare

Over het algemeen volgen de tarieven de lastenontwikkeling per taak. De verschillen worden duidelijk bij onze “voorbeeldbelastingbetalers”.

Door veranderingen in de heffingseenheden (aantal ingezetenen, hectares ongebouwd etc.) treden onderling wel verschillen op. Hier speelt mee dat het aantal eenheden (hectares) bij ongebouwd jaarlijks afneemt. Bij de overige belastingcategorieën stijgt het aantal eenheden (WOZ-waarde, aantal ingezetenen). Bij een verlaging van het aantal eenheden, stijgt het tarief per eenheid.

Voor het zuiveringsbeheer worden de kosten verdeeld op basis van het aantal vervuilingseenheden.

E. Weerstandsvermogen

De omvang van de algemene reserves per 1 januari 2022 is als volgt:

Taak	Stand per 1 januari 2022 (incl. VJR 2021)	Minimum omvang (basis: risico- inventarisatie)	Meer t.o.v. Minimumomvang
Watersysteembeheer	6.947.000	1.773.000	5.174.000
Zuiveringsbeheer	1.987.000	662.000	1.325.000
Totalen	8.934.000	2.435.000	6.499.000

Omvang risico's

Op basis van de recente actualisatie van de risico-inventarisatie is de minimale omvang van de reservepositie vastgesteld op rond € 2,4 miljoen. Dit is het weerstandsvermogen.

De algemene reserves worden vooral gebruikt als algemeen weerstandsvermogen. Het weerstandsvermogen geeft aan hoeveel financiële ruimte er is om substantiële tegenvallers op te vangen, zonder dat het beleid moet worden aangepast en/of doelstellingen niet kunnen worden gerealiseerd.

Het hebben van voldoende weerstandsvermogen stelt ons in staat financiële tegenvallers, zoals beschreven in de risicoparagraaf, op te kunnen vangen zodra ze zich voordoen.

Uitgangspunt is de omvang van deze reserves in overeenstemming te brengen met het in ons Financieel Statuut gebruikte uitgangspunt dat de reservepositie per taak ligt binnen de bandbreedte van het vastgestelde minimum en maximum.

Toelichting inzet algemene reserve Watersysteembeheer

Ingaande 2011 wordt de algemene reserve van de taak watersysteembeheer ingezet voor egalisatie van de tariefstijgingen. De algemene reserve wordt hiervoor ingezet tot de minimumomvang. Inzet van de algemene reserve betekent dat een deel van de netto last niet wordt gedekt door belastingopbrengsten maar door een onttrekking aan de reserve. Aanleiding hiervoor waren een aantal grote kostenstijgingen waar wij als waterschap geen invloed op hadden. Voorbeelden hiervan zijn de overdracht van het muskusrattenbeheer, de jaarlijkse bijdrage Hoogwater Beschermingsprogramma (HWBP) en het wegvallen van het dividend van de NWB.

In deze meerjarenraming is de jaarlijkse stijging van de taak watersysteembeheer, met inzet van de algemene reserve, stabiel gehouden op 2,5% voor de hele meerjarenperiode. Ultimo 2025 bedraagt het restant van de algemene reserve € 2.157.000. Dit is € 384.000 hoger ten opzichte van de gewenste minimumomvang. Dit betekent, in theorie, dat na 2025 inzet van de reserve nog deels mogelijk is in 2026 en vanaf 2027 niet meer. Dit betekent dan een extra stijging op de reguliere stijging in 2026 van ca. 1% en in 2027 van ca. 0,5%. De reguliere stijging (zonder inzet van reserves) van het watersysteembeheer ligt, bij bestaand beleid, jaarlijks rond de 2 à 3%. De afgelopen jaren is door voordelige jaarrekeningresultaten de algemene reserve steeds weer aangevuld. Als deze trend zich voortzet dan zal het niet meer kunnen inzetten van de algemene reserve ook verder naar achteren worden geschoven. Als dit de komende jaren niet het geval is blijft het risico beperkt tot een lichte extra stijging.

In de tabel hieronder zijn de meest actuele gegevens verwerkt. Eerst wordt de actuele stand weergegeven, daarna het verloop van de stand over de meerjarenperiode. Jaarlijks wordt bij de begroting een concreet voorstel gedaan hoe om te gaan met de algemene reserves.

Omvang reserves

Volgens deze meerjarenraming ziet het verloop van de algemene reserves er als volgt uit:

Tabel verloop algemene reserves 2022 – 2025 (per 31/12)

	2022	2023	2024	2025
Watersysteembeheer	6.947.000	5.557.000	4.067.000	3.137.000
Onttrekking	-1.390.000	-1.490.000	-930.000	-980.000
Saldo per 31/12	5.557.000	4.067.000	3.137.000	2.157.000
				<i>Minimum 1.773.000</i>
Zuiveringsbeheer	1.987.000	1.987.000	1.987.000	1.987.000
Onttrekking/toevoeging				
Saldo per 31/12	1.987.000	1.987.000	1.987.000	1.987.000
				<i>Minimum 662.000</i>

F. Risicoparagraaf

Onderdeel van de meerjarenraming is de risicoparagraaf.

De risicoparagraaf geeft een inventarisatie van de risico's waarvoor slechts gedeeltelijk maatregelen zijn en/of kunnen worden getroffen en die van materiële betekenis kunnen zijn voor de financiële positie van het waterschap. De risico-inschatting is gebaseerd op subjectieve aannames, waarbij het inzicht sterk afhankelijk is van vele onzekere toekomstige factoren. Aangezien deze onzekerheden niet vooraf te kwantificeren zijn, kan er geen voorziening worden gevormd.

Het weerstandsvermogen geeft aan hoeveel financiële ruimte er is om substantiële tegenvallers op te vangen, zonder dat het beleid moet worden aangepast en/of doelstellingen niet kunnen worden gerealiseerd. De omvang van het weerstandsvermogen wordt bepaald door:

- de risico's;
- de weerstandscapaciteit (de algemene reserve).

De risico's relevant voor het weerstandsvermogen zijn die risico's die niet anderszins zijn ondervangen. Reguliere risico's – risico's die zich regelmatig voordoen en die veelal vrij goed meetbaar zijn – maken geen deel uit van de risico's in het onderdeel weerstandsvermogen. Hiervoor kunnen immers verzekeringen worden afgesloten of voorzieningen worden gevormd. Bij investeringsprojecten zijn de reguliere risico's onderdeel van de kostenraming die de basis vormt voor het aan te vragen investeringskrediet.

Wij hanteren voor het identificeren en kwantificeren van bedrijfsvoeringsrisico's een systematiek die het risico uitdrukt in de kans op optreden vermenigvuldigd met het gevolg, waarbij een onderscheid wordt gemaakt naar strategische, compliance (voldoen aan wet en regelgeving) of operationele gevolgen. Daarbij wegen we, indien mogelijk en van toepassing, ook het financiële aspect mee.

Met deze risicosimulatie hebben we bepaald dat het weerstandsvermogen circa € 2,4 miljoen moet zijn. De algemene reserve bedraagt per 31 december 2020 ca. € 10,6 miljoen (inclusief het resultaat 2020) en is derhalve ruimschoots toereikend voor de gesignaleerde risico's.

Als een crisis bijvoorbeeld als gevolg van een natuurramp of een terroristische aanslag zich voordoet, is het de vraag of Hunze en Aa's aansprakelijk kan worden gesteld voor de financiële gevolgen. Het waterschap zal in dergelijke gevallen hoogstwaarschijnlijk over onvoldoende weerstandsvermogen beschikken om de financiële gevolgen te kunnen dragen. De verwachting is dat het Rijk bij een grote crisis zal bijdragen. Dit is bijvoorbeeld geregeld in de Wet tegemoetkoming schade bij rampen en zware ongevallen (Wts). Deze wet geeft regels over de tegemoetkoming in schade en kosten in geval van overstromingen door zoet water, aardbevingen en andere rampen en zware ongevallen. Waterschap Hunze en Aa's houdt geen rekening met disproportionele risico's bij het bepalen van de benodigde weerstandscapaciteit. Indien het weerstandsvermogen ontoereikend zou zijn voor de gevolgen van risico's kunnen de te heffen waterschapsbelastingen ter dekking worden ingezet, dit leidt tot tariefverhoging.

De laatste actualisatie vond plaats bij de jaarrekening 2020 (tevens AB 23 juni 2021). Ten opzichte van de jaarrekening 2020 zijn in de paragraaf geen aanpassingen gedaan.

De belangrijkste risico's zoals die momenteel worden gezien betreffen, ingedeeld naar strategisch, compliance en operationeel:

STRATEGISCH

Omgevingsgerichtheid en imago

Onze omgeving stelt steeds hogere eisen aan de uitvoering van onze taken, terwijl wij in essentie een op inhoud gerichte organisatie zijn en onze kerntaken vaak een lastig te meten of ervaren langetermijneffect hebben. Hierdoor lopen wij de kans om onvoldoende te voldoen aan de eisen en verwachtingen die onze omgeving stelt. Er zal adequaat moeten worden ingespeeld op maatschappelijke ontwikkelingen en het voldoende bewust zijn van de omgeving om bijvoorbeeld projecten te kunnen realiseren. Het heeft onze blijvende aandacht om dit verder te verbeteren.

Beschikbaarheid van ICT / informatievoorziening en de verwerking van persoonsgegevens

De ontwikkelingen in dit vakgebied gaan heel snel en grijpen diep in op de processen. De afhankelijkheid van ICT en van passende informatievoorziening maken de organisatie kwetsbaar. Adequate informatiebeveiliging, digitalisering en basisgegevens zijn noodzakelijk voor zekerheid in de bedrijfsvoering en het voorkomen van datalekken. Ook de rechtmatige verwerking van persoonsgegevens heeft onze aandacht. Hiervoor zijn al maatregelen in uitvoering; ook de komende jaren zullen op dit gebied resultaten worden geboekt. Het uitvoeren van maatregelen "achteraf", bijvoorbeeld na een onverwacht beveiligingsincident, sluiten we echter niet uit.

Beschikbaarheid van technologie

Het op de juiste wijze uitvoeren van onze kerntaken is sterk afhankelijk van technische oplossingen, van de mogelijkheid om ontwikkelingen hierin te volgen en om uitval en storingen op te vangen. Voor de komende jaren ligt er daarnaast een grote opgave voor zowel de primaire als de regionale kerntaken. Hiervoor is kennis, kunde en capaciteit nodig die mogelijk niet voldoende in de organisatie aanwezig is. Technisch personeel kan in deze behoefte voorzien, maar het arbeidsaanbod is diffuus waardoor het lastig wordt te voldoen aan de toenemende technische vraagstukken. Deze afhankelijkheid van technologie en de geringe beschikbaarheid van technisch personeel geven een extra risico. Het waterschap geeft in de komende periode dan ook vorm en inhoud aan een bijgestelde personeelsplanning (periode 2021-2024), met de bedoeling om goed en voldoende personeel te krijgen en te houden. We gaan hierbij overigens uit van een stabiele formatie.

Samenwerking

We zoeken de samenwerking met andere waterschappen en met de gemeentes in ons gebied om onze doelen te realiseren. Hierdoor ontstaat een grotere bestuurlijke complexiteit en afstand tot het concrete proces. Een voorbeeld hiervan is de beoogde samenwerking in de waterketen. De samenwerking in de waterketen levert besparingen op zoals afgesproken in het Bestuursakkoord Water. De samenwerking vergt continue aandacht. Zorgpunt hierbij is het besef van urgentie, maar ook de mogelijke wettelijke belemmeringen (zoals de btw en de vennootschapsbelasting).

Fonds Oude leidingen

Het Fonds Oude Leidingen maakt onderdeel uit van de Gemeenschappelijke Regeling met waterschap Noorderzijlvest en is bedoeld voor het opruimen van oude en buiten gebruik gestelde persleidingen. Het fonds wordt gevoed via het rendement op het fonds. Het fonds wordt beheerd door Noorderzijlvest. Als de omvang van het fonds ontoereikend is dragen beide waterschappen naar evenredigheid bij in de kosten.

Aanspraken op externe garantstelling door derden

Voor de garantstelling voor een lening van verbonden partijen bestaat het risico dat het waterschap wordt aangesproken. Op dit moment hebben we enkel een garantstelling verstrekt op het doorlopende krediet ten behoeve van de Unie van Waterschappen en de huisvesting van de Unie.

Belastingsamenwerking: Noordelijk Belastingkantoor

Het waterschap staat garant voor eventuele tekorten van het Noordelijk Belastingkantoor voor zover dit de begrotingspositie overschrijdt. Het Noordelijk Belastingkantoor kent geen eigen vermogen.

ICT-samenwerking: Het Waterschapshuis

Het waterschap staat garant voor eventuele tekorten van het Waterschapshuis voor zover dit de begrotingspositie overschrijdt. Het Waterschapshuis kent geen eigen vermogen.

Aardbevingen

Ten gevolge van de aardbevingen kan schade ontstaan aan de bestaande infrastructuur. Ook voor de nieuw aan te leggen infrastructuur is het niet duidelijk welke maatregelen genomen moeten worden voor het aardbevingsbestendig bouwen. Naast een technisch risico, is er ook een financieel risico aan verbonden.

Veenkoloniale afvalwaterleiding (VKA)

Voor het transport van zout bedrijfsafvalwater uit de Veenkoloniën is in het verleden een afvalwaterleiding (VKA) naar de Waddenzee aangelegd. Het waterschap beschouwt deze VKA niet als een overheidstaak en hierover heeft enige tijd onenigheid bestaan tussen het waterschap en de betrokken bedrijven. Om dit geschil te beslechten is bij de rechter een oordeel gevraagd over deze kwestie. De rechtbank heeft vastgesteld dat het beheer en onderhoud van de VKA geen publieke taak van het waterschap is. Daarnaast heeft de rechtbank aangegeven dat het waterschap een redelijke termijn in acht moet nemen voor de overdracht van de VKA, zodat bedrijven hierop kunnen anticiperen. Derhalve eindigt op 1 januari 2022 het beheer en onderhoud voor het waterschap. Tot 1 januari 2022 loopt het waterschap risico met betrekking tot de VKA. De risico's zijn tweeledig: op de eerste plaats is er het milieurisico van een lekkage van zout water en ten tweede is er een financieel risico in de vorm van reparatiekosten.

COMPLIANCE

Juridische procedures, schadeclaims en geschillen met aannemers

Ten tijde van het opstellen van de meerjarenraming 2022-2025 lopen een aantal juridische procedures en schadeclaims die ertoe kunnen leiden dat het waterschap aansprakelijk wordt gesteld en tot betaling van deze financiële claims over moet gaan. De verschillende zaken bevinden zich in diverse stadia van de procedure (claims, beroep of hoger beroep). De procedures hebben betrekking op verschillende aansprakelijkheden zoals nadeelcompensatie, meerwerk of schade. Onze inschatting is voornamelijk dat de procedures niet in ons nadeel zullen uitvallen.

Ontwikkelingen rondom Programmatische Aanpak Stikstof (PAS)

We staan in Nederland voor een grote opgave om de stikstofneerslag terug te brengen. In het voorjaar van 2020 heeft het kabinet daarom een aantal maatregelen aangekondigd die leiden tot een vermindering van de stikstofuitstoot. Om duurzaam perspectief voor natuur én economische ontwikkeling mogelijk te maken in Nederland blijven aanvullende stikstofreductiemaatregelen en middelen voor alle sectoren nodig.

Voor de waterschappen is eind 2019 een noodwet opgesteld die ervoor moet zorgen dat de waterveiligheidsprojecten ondanks de strengere stikstofregels door kunnen gaan.
De uiteindelijke verdere gevolgen van de PAS voor ons waterschap zijn nog onduidelijk.

OPERATIONEEL

Schade door inzet (nood)bergingsgebieden

Ondanks het feit dat ons watersysteem robuust is kan het in uitzonderlijke gevallen van extreme neerslagsituaties noodzakelijk zijn om (nood)bergingsgebieden in te zetten. In dit geval vindt er door het waterschap moedwillig een beheerste inundatie plaats van deze vooraf ingerichte gebieden. Op basis van afspraken die hierover zijn gemaakt in een schaderegeling zal de daarbij veroorzaakte schade door het waterschap vergoed moeten worden. Hiervoor is in 2010 door het dagelijks bestuur de "Beleidsregel schadevergoeding bergingsgebieden 2010" vastgesteld op grond van de door het algemeen bestuur vastgestelde "Procedureverordening schadevergoeding 2010". De keuze voor (nood)bergingsgebieden is historisch ingegeven door een kosten- batenanalyse. Geconcludeerd is destijds dat inrichting en inzet van bergingsgebieden een bedrijfseconomisch voordeliger variant is dan het bouwen van (overgedimensioneerde) gemalen. De eventueel te maken kosten voor schade is derhalve een direct gevolg van de gemaakte keuze. Hoewel het hier feitelijk om kosten van beheermaatregelen voor een adequaat waterbeheer gaat, is gezien het (onvoorspelbare) karakter van deze post ervoor gekozen deze niet jaarlijks in de begroting (en daarmee in het tarief) op te nemen, maar onderdeel te laten zijn van de risicoparagraaf en de claim op het weerstandsvermogen. Naast inzet van reguliere (nood)bergingsgebieden met een eigen vastgesteld vergoedingsregime kan het in uitzonderingssituaties noodzakelijk zijn, als de gehele capaciteit is benut, een ander gebiedsdeel aanvullend te inunderen. Gezien het feit dat dit niet is ingericht en gereguleerd met infrastructurele maatregelen, zal de schade naar verwachting hoger zijn dan bij inzet van reguliere (nood)bergingsgebieden, de kans op noodzaak tot inzet is echter vele malen kleiner.

Toetsing primaire kering op aardbevingsbelasting

In 2016 hebben we een toets op de stabiliteit van de primaire kering met betrekking tot de aardbevingen uitgevoerd. De laatste stand van zaken is dat we geen schade van betekenis verwachten als gevolg van aardbevingen. We blijven het volgen maar gaan geen versterkingen op voorhand uitvoeren.

Toetsing regionale keringen

Het Masterplan Kaden zorgt ervoor dat de regionale kaden in ons beheergebied weer voldoen aan de hoogtenormen. Hiervoor is jaarlijks groot onderhoud nodig aan een deel van de kaden. De provincie Groningen heeft in 2014 de uitgangspunten voor het toetsen van de regionale keringen vastgesteld. Uiterlijk 2023 hebben we alle boezemkeringen formeel getoetst (zoals bij de zeedijk), waarbij naast op hoogte ook wordt getoetst op: macro- en microstabiliteit, piping/heave (stroming onder de dijk), bekleding en dergelijke. Met de provincie Groningen zijn afspraken gemaakt over het vervolg van de beoordeling van de regionale keringen.

Per afgekeurd kadetraject zal er een verbetermaatregel worden uitgewerkt en als projectvoorstel aan het algemeen bestuur worden aangeboden. Intussen zijn voor de boezemkades bij het Winschoterdiep (en Rensel), de Pekel Aa, het Drents Diep en Tusschenklappen investeringen gedaan of opgenomen in de MJJ. Daarnaast verwachten we binnen enkele jaren nog investeringen langs het Winschoterdiep (traject tussen Hoogezand en Winschoten) en bergingsgebied Lappenvoort.

Veenoxidatie

In ons beheergebied hebben we te maken met veenoxidatie. Als gevolg hiervan zakt de grond en moeten we conform het beleid peil-volgt-functie onze waterpeilen aanpassen. In veenoxidatiegebieden heeft het algemeen bestuur het standstill-beginsel aangenomen, waardoor in deze gebieden de absolute waterpeilen gehandhaafd worden.

Door de langdurige periode tussen het vaststellen van de bodemdaling als gevolg van veenoxidatie en het vaststellen van een nieuw peilbesluit treedt vernatting op van de inliggende percelen. Hierdoor kunnen perceeleigenaren een nadeelcompensatieclaim gaan indienen.

Belastingopbrengsten

Door de economische situatie (denk aan faillissementen) kunnen de belastingopbrengsten en kwijscheldingen zich anders ontwikkelen dan we in de begroting en meerjarenraming meenemen.

Gevolgen maatregelen naar aanleiding van het Covid-19 - Coronavirus

We zijn in 2020 door de gevolgen van het COVID-19 virus abrupt in een onzekere economische situatie terechtgekomen die leidt tot werkloosheid, faillissementen en verslechterde schuldratio's (overheden, bedrijven, gezinnen). Deze onzekerheid is wereldwijd en de centrale overheden en banken proberen met maatregelen de economische gevolgen zoveel mogelijk te beperken.

Onze organisatie heeft diverse maatregelen getroffen om de dienstverlening zo goed mogelijk doorgang te laten vinden. Net als alle waterschappen in Nederland zorgt waterschap Hunze en Aa's voor de instandhouding van de vitale waterinfrastructuur in Nederland. We blijven dijken inspecteren, het waterpeil beheren en afvalwater zuiveren. Zo houden we ons beheergebied droog en ons water veilig. Onze medewerkers werken veel vanuit huis en zijn voor onderlinge afstemming aangewezen op telefonie of digitale oplossingen. Voor al onze processen en werkzaamheden is onze ICT-infrastructuur van groot belang. De directie heeft passende maatregelen genomen c.q. zorgt ervoor dat passende maatregelen worden genomen om de continuïteit van de bedrijfsactiviteiten te waarborgen. Ook blijven we onze liquiditeitspositie goed bewaken. Onze organisatie loopt derhalve geen risico inzake de continuïteit.

We hebben een beeld van wat corona ons tot nu toe heeft gebracht, maar over wat corona ons nog gaat brengen en welke effecten de coronacrisis in de toekomst zal hebben, weten we niet. De crisis als gevolg van de pandemie raakt het waterschap op veel verschillende manieren. Denk hierbij met name aan de ontwikkeling van (de inbaarheid van) onze belastinginkomsten en de samenwerkingsmogelijkheden met partners.

Daarnaast kunnen de operationele risico's bestuurlijke impact hebben. Voorbeelden hiervan zijn het niet voldoen aan wet- en regelgeving (NBW of KRW), het niet op orde hebben van het watersysteem of niet nakomen van bestuurlijke afspraken (bijv. verwachtingen die gewekt zijn in het Waterbeheerprogramma of in de studie Droge Voeten 2050).

G. Investeringsprogramma

In deze meerjarenraming zijn de kapitaallasten berekend op een jaarlijks investeringsvolume van € 17 miljoen. De voorgaande jaren werd rekening gehouden met een minimaal investeringsvolume van € 15 miljoen. Afhankelijk van de aard van de investeringen was het werkelijk jaarlijkse volume hoger of lager. Gezien de werkvoorraad van de komende jaren en rekening houdende met de prijsstijgingen van de afgelopen jaren, zijn de kapitaallasten in deze meerjarenraming gebaseerd op een investeringsvolume van € 17 miljoen per jaar.

De nu opgenomen volumes passen binnen de stabiele lastenstijging van 3% voor het watersysteembeheer.

Voor de jaren 2022 – 2025 is rekening gehouden met de voor die jaren geplande investeringsuitgaven volgens het Waterbeheerprogramma 2022 – 2027. Dit betreft vooral KRW maatregelen. Om voortgang in de werkzaamheden te houden wordt (gemiddeld) een groter bedrag dan € 17 miljoen in de werkplanning opgenomen. Dit betreft niet meer dan de op dit moment geplande projecten. Hierdoor is het mogelijk bij vertraging in een project een ander project te kunnen starten. Zie hiervoor bijlage 1 van deze meerjarenraming: het Meerjareninvesteringschema 2022– 2025.

Verder dient bedacht te worden dat de geplande investeringsvolumes niet geheel bestaan uit door de eigen dienst te maken infrastructurele werken, maar ook uit bijdragen aan derde partijen die infrastructurele werken realiseren, zoals de Provincies en andere partijen.

H. Financiering

De investeringen van ons waterschap worden gefinancierd middels totaalfinanciering met langlopende geldleningen, kort geld en eigen vermogen. De financieringsbehoefte wordt bepaald door het zogenaamde financieringstekort. Het financieringstekort is het verschil tussen de boekwaarde van de investeringen en het saldo van de langlopende geldleningen en het eigen vermogen. Het financieringstekort wordt, rekening houdende met de regels van de Wet Fido, deels gedekt door kort geld en deels door langlopende geldleningen. Uiteraard wordt hierbij ook rekening gehouden met de marktomstandigheden. De financieringsbehoefte tot eind 2025 bedraagt € 65 miljoen en zal in de loop van de meerjarenperiode worden ingevuld.

Bijlage

Meerjarenraming 2022 – 2025

MJI 2022 - 2025

BIJLAGE 1: MEERJARENINVESTERINGSSCHEMA (MJI) 2022 - 2025

Categorie A - Projecten waar reeds besluitvorming over heeft plaatsgevonden
 Getoond worden de geplande uitgaven van reeds beschikbaar gestelde kredieten.

	Omschrijving / projectnaam	2022	2023	2024	2025
		Investering	Investering	Investering	Investering
	Programma Veiligheid				
230	Aanleg Meerstad		1.200.000	1.200.000	
413	Realiseren overstromingsvlakte Hunze			310.488	
500	Masterplan Kaden	2.476.569	2.500.000	3.029.057	41.784
757	Versterken boezemkades Tusschenklappen	2.565.000	30.000		
	Subtotaal	5.041.569	3.730.000	4.539.545	41.784
	Programma Watersystemen				
076	Herinrichting midden Groningen		8.907		
115	Landinrichting Laaghalen		449.241		
208	Uitvoering waterplannen				596.746
306	Ecologische Hoofdstructuur	59.533			
417	Verdrogingsbestrijding	46.500		76.500	20.800
604	HIR Oude Veenkoloniën		209.300		
624	WKK Scheemda	1.833.000			
708	UPDA	32.462			
715	Baggeren Kieldiep				500.000
724	WKK Assen	1.526.000			
740	Natuurvriendelijke oevers	912.153	851.000	227.000	
742	Maatregelen waterlichaam Drentsche Aa	200.000	550.000	324.704	
744	Maatregelen waterlichaam Hunze			1.350.000	
745	Maatregelen waterlichaam Zuidlaardermeer	442.000	3.350.000	1.300.000	
773	DAW bijdrage regionale regeling	94.028	175.509		
799	Fosfaatverwijdering RWZI's	1.646.500		22.000	
822	Kadetrject Tjuchem			125.000	
832	Vernieuwing/verduurzaming werkplaats Veele	819.000	500.000		
861	Baggeren Mussel Aa kanaal	800.000	500.000		
	Subtotaal	8.411.176	6.593.957	3.425.204	1.117.546
	Programma Organisatie				
751	Vervanging onderhoudsbeheersysteem				32.000
810	Zonnecarports parkeerterrein	555.000			
833	Financieel systeem/projectadministratie	200.000			
	Subtotaal	755.000	0	0	32.000
	Totaalvolume investeringen per jaar:	14.207.745	10.323.957	7.964.749	1.191.330

BIJLAGE 1: MEERJARENINVESTERINGSSCHEMA (MJ) 2022 - 2025

Categorie C - Nieuwe projecten die overeenkomstig de lijn van onderhoud en beheer als normale vervangingen / aanpassingen gelden en beheersmatige investeringen die elk jaar in één keer ter besluitvorming worden voorgelegd bij het aanbieden van de begroting

	Omschrijving / projectnaam	2022	2023	2024	2025
		Investering	Investering	Investering	Investering
	Programma Veiligheid				
602	Vervanging hekwerk zeedijk	55.000	55.000	55.000	60.000
692	Herprofileren boezemkades	550.000	550.000	550.000	550.000
718	Groot onderhoud zeeobjecten	250.000	250.000	275.000	275.000
853	Veiligheid sluizen Termunterzijl	350.000			
	Subtotaal	1.205.000	855.000	880.000	885.000
	Programma Watersystemen				
426	Baggeren stedelijk gebied	225.000	225.000	250.000	250.000
467	Groot onderhoud stuwen	200.000	200.000	210.000	210.000
496	Groot onderhoud sluizen	250.000	250.000	250.000	250.000
647	Schouwbare schouwsloten	30.000	35.000	35.000	35.000
688	Cultuurhistorisch erfgoed	150.000	315.000		
700	Baggeren stedelijk gebied Groningen	200.000			
715	Baggeren Kieldiep				250.000
749	Renovatie RGM's	570.000	570.000	570.000	615.000
758	Versterken boezem- en kanaaloevers oeverfixaties	500.000	500.000	500.000	500.000
774	RWZI's groot onderhoud	820.000	700.000	820.000	750.000
775	Vervanging bellenbeluchting zuiveringen	184.000	609.000	294.000	509.000
779	Vervangen diverse beschoeiingen	500.000	500.000	400.000	250.000
780	Oplossen knelpunten landelijk gebied	250.000	250.000	250.000	250.000
781	Stedelijk waterbeheer	100.000	100.000	100.000	100.000
782	Onderhoudsmachines	1.200.000	1.200.000	1.200.000	1.200.000
784	Aanpassing BOS HW	100.000			
801	Vervanging telemetrie onderstations kwantiteit	100.000	100.000	100.000	100.000
802	Vervanging telemetrie onderstations kwaliteit	100.000	100.000	100.000	100.000
836	Persleiding vervangen Stadskanaal				462.500
862	Kadeverbetering zuidzijde Zuidlaardermeer		400.000		
864	Bijdrage gemalen Hoogeveenschevaart	420.000	380.000	555.000	400.000
865	Bijdrage gemalen Drentsche Hoofdvaart	140.000	115.000	135.000	150.000
866	Bijdrage Stieltjeskanaalsluis	50.000			
869	Schakel- en verdeelinrichting vervangen				600.000
870	Zuiveringen civiel op norm brengen	300.000	300.000	300.000	300.000
902	PLC's RWZI Veendam				240.000
	Subtotaal	6.389.000	6.849.000	6.069.000	7.521.500
	Programma Organisatie				
728	Uitbreiding netwerkopslag GEO info			20.000	
746	Landmeetapparatuur		20.000		20.000
754	Aanschaf laboratoriumapparatuur	200.000	200.000	200.000	200.000
785	ICT investeringen	1.040.000	390.000	390.000	1.190.000
793	Uitbreiding open info portaal	30.000			
794	Basis registratie ondergrond	30.000			
795	Geo Info & Metadata	30.000			
833	Financieel systeem/projectadministratie	550.000	500.000		
839	Beheer BGT	70.000	70.000	80.000	80.000
	Subtotaal	1.950.000	1.180.000	690.000	1.490.000
	Totaalvolume investeringen per jaar:	9.544.000	8.884.000	7.639.000	9.896.500

BIJLAGE 1: MEERJARENINVESTERINGSSCHEMA (MJI) 2022 - 2025

Categorie E 1 - Nieuwe projecten waarvan de kredietvoorstellen in de loop van 2022 ter besluitvorming worden voorgelegd

	Omschrijving / projectnaam	2022	2023	2024	2025
		Investering	Investering	Investering	Investering
	Programma Veiligheid				
	Subtotaal	0	0	0	0
	Programma Watersystemen				
710	Oeverfixatie Bareveld		150.000		
753	Vervanging online metingen	150.000	150.000		
812	Watersysteem Hunze BHP 2022-2027		3.716.000	5.347.000	6.412.000
843	Duurzaamheidsmaatregelen coalitieaccord	1.824.000			
880	Kadeversterking Lappenvoort-Oosterland	370.000		2.000.000	2.000.000
903	Modificaties RWZI Veendam	400.000	800.000	300.000	
907	Tecjets gemaal Rozema	280.000			
910	Motoren gemaal Rozema				3.400.000
	Subtotaal	3.024.000	4.816.000	7.647.000	11.812.000
	Totaalvolume investeringen per jaar:	3.024.000	4.816.000	7.647.000	11.812.000

BIJLAGE 1: MEERJARENINVESTERINGSSCHEMA (MJ) 2022 - 2025

Categorie E 2 - Nieuwe investeringen waarvan de kredietvoorstellen na 2022 ter besluitvorming worden voorgelegd

	Omschrijving / projectnaam	2022	2023	2024	2025
		Investering	Investering	Investering	Investering
	Programma Watersystemen				
680	Duurswold			2.000.000	
694	Baggeren vaarwegen en kanalen				1.650.000
816	Natuurvriendelijke oevers BHP 2022-2027		100.000	1.000.000	1.200.000
819	Visveilig maken gemaal Duurswold				250.000
874	Verbeteren oevers en moeraszones			500.000	
875	Toetsing NBW-norm toekomstig watersysteem			200.000	300.000
	Subtotaal	0	100.000	3.700.000	3.400.000
	Programma Organisatie				
828	Verkiezingen 2023		400.000		
	Subtotaal	0	400.000	0	0
	Totaalvolume investeringen per jaar:	0	500.000	3.700.000	3.400.000
	Totaal generaal categoriën:	26.775.745	24.523.957	26.950.749	26.299.830
	Per programma:				
	Programma Veiligheid	6.246.569	4.585.000	5.419.545	926.784
	Programma Watersystemen	17.824.176	18.358.957	20.841.204	23.851.046
	Programma Organisatie	2.705.000	1.580.000	690.000	1.522.000
	Totaal per programma:	26.775.745	24.523.957	26.950.749	26.299.830